

Anton de Kom Universiteit van Suriname

Bibliotheek

APPROVAL

NAAM: *Kerto Anneke Kartini*.....

verleent aan de AdeKUS kosteloos de niet-exclusieve toestemming om haar/zijn afstudeerscriptie via de catalogus full-text beschikbaar te stellen aan gebruikers binnen en buiten de AdeKUS.

Plaats en datum, *Paramaribo, 1 september 2021*

Handtekening.....

Anton de Kom Universiteit van Suriname
Faculteit der Maatschappijwetenschappen

Straatcultuur vs schoolcultuur

Een kwalitatief onderzoek naar straatcultuur in het Lager
Beroepsonderwijs in Suriname

*Thesis ter verkrijging van de graad van Master of Science in Education and Research for
Sustainable Development*

Studierichting: Master in Education and Research for Sustainable Development

Naam: Anneke Kartini Kerto

Hoofdbegeleider: Prof. dr. H. Ori

Begeleider: drs. N. Veenman

Paramaribo, september 2021

Voorwoord

De opleiding Master in Education and Research for Sustainable Development (MERSD) aan de Anton de Kom Universiteit van Suriname wordt afgesloten met een thesis. In het kader van SDG4 ‘*Quality Education*’ en de vraagstukken over ‘*lifelong learning*’ en ‘*education for all*’ heb ik ervoor gekozen mijn masterthesis onderzoek binnen het onderwijsveld te doen en wel specifiek binnen het Lager Beroepsonderwijs (LBO) alwaar ik sedert 1 oktober 2012 aan verbonden ben.

Mijn persoonlijke affiniteit met het beroepsonderwijs heeft ertoe geleid een onderzoek te doen naar de straatcultuur in het Lager Beroepsonderwijs (LBO) in Suriname. De agogische ‘bril’ waarmee ik tijdens mijn vooropleiding Agogische Wetenschappen en Onderwijskunde (A&O) naar verschillende situaties heb leren kijken, vormt aldus de basis voor dit onderzoek.

Dit onderzoek staat niet los van de vorige onderzoeken die zijn verricht op verschillende LBO-scholen door bachelor- en masterstudenten van de Anton de Kom Universiteit van Suriname. Het is daarom belangrijk aan te geven dat bruikbare informatie uit deze onderzoeken zijn meegenomen in dit onderzoek.

Mijn hartgrondige dank gaat uit naar een ieder die op welke wijze dan ook een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van deze masterthesis. Een speciaal woord van dank gaat uit naar mijn hoofdbegeleider prof. dr. H. Ori, mijn begeleider drs. N. Veenman en mw C. Bakri, BSc die altijd klaar stonden voor mij. Hierbij wil ik de leerlingen, de leerkrachten en de schoolleiders van de verschillende LBO-scholen en het Bureau Lager Beroepsonderwijs bedanken voor hun deelname aan het onderzoek. Tot slot kijk ik naar het thuisfront, mijn broer pastor Hendrik Kerto, mijn verloofde en mijn kinderen die mij in alle omstandigheden hebben bijgestaan en ondersteund, en bovenal mijn hemelse Vader; zonder hen zou dit niet mogelijk zijn.

Wanica, september 2021

Kerto, Anneke

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	6
Abstract	7
Lijst van afkortingen	8
Overzicht van figuren en tabellen	9
1. Inleiding	11
1.1 Aanleiding en achtergrond van het onderzoek.....	11
1.2 Doelstelling van het onderzoek.....	13
1.3 Relevantie van het onderzoek	14
Wetenschappelijke relevantie.....	14
Maatschappelijke relevantie	15
Leeswijzer	15
2. Het Pedagogisch klimaat	16
2.1 De pubertijd	16
2.2 Wat is probleemgedrag?.....	17
2.3 De invloed van de omgeving op probleemgedrag bij pubers.....	18
2.3.1 De gezinscultuur/thuiscultuur.....	19
2.3.2 De schoolcultuur	21
2.3.3 De straatcultuur	22
2.4 De ‘mismatch’ straatcultuur en schoolcultuur	23
2.5 Gevolgen van probleemgedrag	30
2.6 Synthese op de literatuurstudie	30
3. Methodische karakterisering van het onderzoek.....	32
3.1 Inleiding	32
3.2 Methode	32
3.3 Het begrippenkader	33
3.3.1 Operationalisering.....	34
3.4 Dataverzamelingmethoden	37
3.5 Het onderzoeksproces (zie figuur 2 pagina 37)	41
3.5.1 Het oriënterend onderzoek	41

3.5.2 Resultaat oriënterend onderzoek	42
3.6 Analyse-eenheden	42
3.7 Dataverwerking en –analyse	45
4. Onderzoeksresultaten	47
4.1 Resultaat Case study	48
4.1.1 Interview Leerkrachten	48
4.1.2 Interview leerlingen.....	50
4.2 Dagboeken van de Maatschappelijke Werker.....	57
4.3 Leerlingen Observatieschriften	57
5 Conclusie, discussie en aanbevelingen	59
5.1 Conclusie.....	59
5.2 Discussie	60
5.3 Aanbevelingen	62
Bibliografie	64
Bijlagen:	68
Bijlage 1	69
Topiclijst Interview schoolleider	69
Bijlage 2	70
Vragenlijst leerkracht.....	70
Bijlage 3	73
Topiclijst Interview Leerlingen.....	73
Bijlage 4.....	74
Rapportage Fieldwork.....	74
Bijlage 5	77
Overzicht Transcripts en Interview zonder voice	77
Bijlage 6	78
Lijst hoofd- en subcodes	78
Bijlage 7	82
Voorbeeld interview 1.....	82
Bijlage 8.....	87
Voorbeeld interview 2.....	87
Bijlage 9.....	95

Interview zonder voice (samenvatting).....	95
Bijlage 10.....	96
Analyse Dagboeken Maatschappelijke Werker	

Samenvatting

‘Straatcultuur vs schoolcultuur, een kwalitatief onderzoek naar straatcultuur in het Lager Beroepsonderwijs in Suriname’ is een onderzoek dat is uitgevoerd in het district Wanica. Leerkrachten op LBO-niveau klagen vaak over het gegeven dat de lestijd niet altijd even efficiënt kan worden ingezet, doordat ze veel tijd kwijt zijn aan onregelmatigheden tijdens het lesgeven en het corrigeren daarvan. Probleemgedrag onder leerlingen is een bekend fenomeen onder leerkrachten. Maar, wat zijn de achtergronden van probleemgedrag onder de LBO-leerlingen? Deze vraag is de aanleiding geweest om de probleemstelling uit te zetten in het onderzoeksvraag: *Welke probleemgedragingen vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs in Suriname en hoe verhoudt dit zich tot straatcultuur, gezinscultuur en schoolcultuur?* Door middel van de sneeuwbalmethode zijn 10 LBO-scholen bezocht en interviews afgenomen van de schoolleiders en/of leerkrachten met gebruikmaking van een topiclijst. De resultaten van deze interviews hebben uiteindelijk ertoe geleid dat het onderzoek op één school in diepte is uitgevoerd. Hierdoor is dit onderzoek een case study geworden waarbij de Maatschappelijke Werker, leerkrachten en leerlingen zijn geïnterviewd. Daarnaast is er gebruik gemaakt van secundaire data, zoals de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker en Leerlingen Observatieschriften. Deze case study heeft uitgewezen dat wangedrag en/of lastig gedrag, storend gedrag, te laat komen en/of laat de lessen volgen en een hoog verzuim, probleemgedragingen zijn van leerlingen in het LBO. De belangrijkste uitingsvormen van straatcultuur zijn: verbaal geweld, geen participatie tijdens de les, antisociaal gedrag, spijbelen, vechten, getto gedrag, getto woorden, peerpressure en slechte schoolprestatie. Voorts is gebleken dat de gezinscultuur medebepalend is voor de manier hoe jongeren zich opstellen tegenover de school. De taal die gebezigd wordt in de straatcultuur is overwegend ‘Sranan Tongo’ en thuis en op school wordt meer Nederlands gesproken. Waar de schoolcultuur een betere toekomstperspectief kan bieden kan de straatcultuur daarentegen resulteren in een hoog lessenverzuim, spijbelen en slechte schoolprestaties.

Trefwoorden: straatcultuur, schoolcultuur, gezinscultuur, probleemgedrag, puberbrein

Abstract

'Street culture vs. School culture, a qualitative study of Street culture in Lower Technical & Vocational Education Schools in Suriname' is a study conducted at an LBO school in Wanica district. Teachers at LBO level often complain about the fact that class time cannot always be used efficiently, because they spend a lot of time on irregularities during teaching and correcting them. Problem behavior among students is a well-known phenomenon among teachers. What are the backgrounds of problem behavior among LBO students? This reason was the starting point for answering the following research question: *What problem behaviors do pupils of the Lower Technical & Vocational Education in Suriname exhibit and how does this relate to Street culture, Family culture and School culture?* Through the snowball sampling ten LBO schools were visited. Interviews were conducted with the school leaders and / or teachers with the aid of a topic list. The results of these interviews ultimately led to the study being conducted in depth at one school in which the Social Worker, teachers and students were interviewed. In addition, secondary data was used, such as the Diaries of the Social Worker and student observation notebooks. This case study has shown that misbehavior and/or difficult behavior, disruptive behavior, arriving late and / or late for lessons and a high level of absenteeism are behavioral problems of pupils in an LBO school. The main manifestations of street culture are: verbal abuse, no participation in class, antisocial behavior, truancy, fighting, ghetto behavior, ghetto words, peer pressure and poor school performance. Furthermore, it has become apparent that the family culture partly determines the way in which young people approach the school. The language used in the street culture is predominantly 'Sranan Tongo' and more Dutch is spoken at home and at school. Where school culture can offer a better future perspective, street culture, on the other hand, can result in high absenteeism, truancy and poor school performance.

Keywords: street culture, school culture, family culture, problem behavior, adolescent brain

Lijst van afkortingen

BLBO – Bureau Lager Beroepsonderwijs

LBO – Lager Beroepsonderwijs

OT - Oriëntatie

SWO – Sociale Wereldoriëntatie

VVOB – Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1 Meervoudig risicomodel	19
Figuur 2 De mismatch tussen straatcultuur en schoolcultuur... ..	24
Figuur 3 Enkele voorbeelden van straatcultuur en haar betekenissen	29
Figuur 4 Het theoretisch conceptueel model	31
Figuur 5 Overzicht begrippen/concepten in het onderzoek	34-35
Figuur 6 Het onderzoeksproces.....	37
Figuur 7 Overzicht LBO-scholen in het Oriënterend onderzoek.....	41
Figuur 8 Overzicht van de leerlingen van de LBO-school in het district Wanica	44
Figuur 9 Overzicht van de uitingsvormen van straatcultuur in het LBO.....	52
Tabel 1 Leerkrachten in de case study naar geslacht en leeftijdscategorie.....	43
Tabel 2 Uitingen van straatcultuur.....	49
Tabel 3 Resultaten ten aanzien van schoolregels.....	49
Tabel 4 Uitingen van gedoogcultuur met betrekking tot schoolregels.....	50
Tabel 5 Frequentietabel: Reden tot verwijzing naar de Maatschappelijke Werker.....	57
Tabel 6 Frequentietabel: Indicatoren probleemgedrag in de Leerlingen Observatieschriften.....	58

Realiseer U:

U kunt de wind niet veranderen, maar hoe de zeilen staan, bepaalt u zelf!

(Deelman, 2010).

1. Inleiding

De woorden van moeder galmen nog na in mijn oor: 'Ef' i no wan arki da i kan tan na strati!' (in het Nederlands: 'Als je niet luistert, mag je op straat wonen!') Mijn broer kwam thuis met een piercing aan zijn oor en zijn haar in een paardenstaart. Hij kreeg het gelijk aan de stok met moeder. Zij is van mening dat piercings en lang haar bij jongens van de straat horen en niet thuis (de scribent, anno 1981).

1.1 Aanleiding en achtergrond van het onderzoek

In de krant 'Dagblad Suriname' van 23 november 2017 is een artikel geplaatst met als titel 'Geweld op school en de straatcultuur' (www.dbsuriname.com, n.d.). Hierin is een situatie geschetst waarbij fysiek geweld is gebruikt tegen een leerling door een leerkracht. De betreffende leerling reageerde eveneens fysiek en werd daarbij opgezweept door zijn medeleerlingen om 'verder te gaan tot het einde'. In dit artikel is toen de vraag gesteld, hoe om te gaan met een compleet andere opvoedingscultuur die buiten de school heerst en de opvoedingscultuur¹ die op school geldt. De nadruk werd gelegd op de discrepantie tussen de opvoeding binnen de straatcultuur en de schoolcultuur (www.dbsuriname.com, n.d.). Deze zelfde medium heeft in haar editie van 22 februari 2018 een ander artikel gepubliceerd getiteld 'Straattaal niet goed voor staatskas'. Opmerkelijk bij dit artikel zijn de aangehaalde kenmerken over straatcultuur en straattaal, zoals 'De straatcultuur kent geen traditie van sparen (...)' en 'Men leeft van dag tot dag'. Ook woorden als 'wakamangs' (=straatmensen) en 'skeer' (=blut) worden in dit artikel genoemd. De schrijver brengt naar voren dat dragers van de straatcultuur, de straattaal praten en zich associëren met de 'wakamangs' die een onderdeel zijn van de straatcultuurgroep (Dagblad Suriname, 2018). Alhoewel de wetenschappelijke basis van deze uitspraken (nog) niet is bewezen, zijn deze uitspraken niet onbekend in de Surinaamse samenleving.

¹ 'Opvoeden' komt voor in alle culturen en tijden, vandaar dat 'opvoeden' als een cultuurverschijnsel mag worden beschouwd (Van Sprang, 2018).

Volgens El Hadioui (2011) nemen leerlingen met een straatcultuur de gedragingen automatisch mee in de school. Deze straatcultuur staat haaks tegenover de schoolcultuur. Terwijl de cultuur op school draait om discipline, structuur, orde, zitten, denken en algemeen beschaafd Nederlands, kenmerkt de straatcultuur zich door onder andere machogedrag, geweld, brutaliteit, uiterlijk vertoon, dynamiek, weinig structuur, straattaal en een anti-intellectuele houding (El Hadioui, 2011). Wanneer aan onderwijsmanagers en leerkrachten heel concreet gevraagd wordt precies onder woorden te brengen waar ze bang voor zijn, dan volgt meestal dezelfde lijst van: spijbelgedrag, vandalisme, het beschimpen van leerkrachten in het algemeen en vrouwelijke leerkrachten in het bijzonder, drugsgebruik op school, het overlastgevend gedrag in de klas in de vorm van irritaties, afgaande mobieltjes en onzedelijke grappen, repetities vol met taalfouten, een laag onderwijsniveau, bedreigingen en vechtpartijen op het schoolerf, pestgedrag en de aanwezigheid van kleding uitingen en al die mp3-spelers en soundboxen (El Hadioui, 2011).

Daar bovengenoemde gedragingen zeer herkenbaar zijn bij de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs² (LBO), rijst de vraag of er mogelijk eveneens sprake is van een straatcultuur. In Suriname is er nog geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar straatcultuur en het effect op het gedrag van de leerlingen. Uit onderzoek van de VVOB (2018) is gebleken dat LBO-leerlingen niet doen wat aan hen gevraagd wordt, ze zijn bezig met hun eigen dingen en luisteren nauwelijks naar de leerkracht (VVOB vzw in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, 2018). Leerkrachten die verbonden zijn aan deze onderwijsinstellingen klagen erover dat zij de lestijd niet altijd even efficiënt kunnen gebruiken, doordat ze veel tijd kwijt zijn aan het handhaven van de orde, aandacht geven aan problemen en onregelmatigheden tijdens het lesgeven en het corrigeren van genoemde zaken.

Een goed pedagogisch klimaat is een belangrijke voorwaarde voor kinderen om tot ontwikkeling te komen. Dit kan omschreven worden als de omgeving waarin de leerlingen tot leren komen, de fysieke omgeving, zoals het schoolgebouw en de klas. Maar nog belangrijker is de sfeer en de wijze waarop iedereen met elkaar omgaat. Ontwikkelen is mogelijk als er sprake is van 'welbevinden'. Welbevinden komt voornamelijk naar voren binnen drie relaties: relaties tussen

² Bhoendie (2007), Alimoestar (2017) en Agoes (2018)

leerlingen onderling, relaties tussen leerlingen en leerkracht(en) en relaties tussen leerlingen en de context.

1.2 Doelstelling van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen op het probleemgedrag bij de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs en een beeld te kunnen vormen van een straatcultuur. Machogedrag, geweld, brutaliteit, uiterlijk vertoon, dynamiek, weinig structuur, straattaal en een anti-intellectuele houding zijn gedragingen van leerlingen met een straatcultuur. Naar aanleiding hiervan is een casestudy uitgevoerd op een LBO-school in het district Wanica waarbij de Maatschappelijke Werker, schoolleider, leerkrachten en leerlingen zijn geïnterviewd. Vanuit intellectuele overwegingen wil de scribent met deze praktische onderzoeksvraag het gedrag van de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs begrijpen (Mortelmans, 2009, p. 94).

In navolging van de doelstelling luidt de centrale onderzoeksvraag als volgt:

Welke probleemgedragingen vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs in Suriname en hoe verhoudt dit zich tot straatcultuur, gezinscultuur en schoolcultuur?

Om deze centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden zijn een aantal deelvragen geformuleerd:

1. Welk probleemgedrag vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs?
2. Wat verstaan de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs onder thuiscultuur, schoolcultuur en straatcultuur?
3. Hoe verhoudt straatcultuur zich ten opzichte van de thuiscultuur en schoolcultuur in het Lager Beroepsonderwijs?

1.3 Relevantie van het onderzoek

Wetenschappelijke relevantie

De belangrijkste doelgroep voor dit onderzoek is de wetenschappelijke gemeenschap, omdat dit onderzoek nieuwe, relevante inzichten over het probleemgedrag van LBO-leerlingen moet opleveren en bijdragen aan de stand van de kennis over straatcultuur in Suriname. Het onderzoek is exploratief en beschrijvend van aard waarbij nieuwe informatie wordt vergaard om hiaten in de wetenschappelijke literatuur op te vullen over straatcultuur.

Onderzoek naar probleemgedrag bij het Lager Beroepsonderwijs is geen nieuw fenomeen in Suriname. Dit blijkt uit verschillende bronnen, zoals Bhoendie (2007), Alimoestar (2017) en Agoes (2018). Echter onderscheidt dit onderzoek zich voornamelijk door de manier waarop onderzoek is gedaan. De genoemde onderzoeken zijn gebaseerd op kwantitatieve analyses, in tegenstelling tot dit onderzoek dat kwalitatief van aard is. In dit onderzoek is ingegaan op het probleemgedrag van jongeren in de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar op een LBO-school in het district Wanica en hoe dit gedrag zich verhoudt tot straatcultuur, thuiscultuur en schoolcultuur.

De leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar is gekozen op basis van de definitie van de pubertijd in de ontwikkelingspsychologie (De Bil & De Bil, 2007). Straatcultuur wordt in dit onderzoek gedefinieerd als het omschreven jongerencultuur door El Hadioui (2010), echter met het verschil dat het in dit onderzoek niet per sé gaat om een stedelijke jongerencultuur. De straatcultuur in Suriname kan niet vergeleken worden met die van de verschillende miljoenensteden in Nederland. El Hadioui (2010) duidt aan dat er niet gesproken mag worden van dé straatcultuur, omdat straatcultuur een dynamisch fenomeen is. Dit wil zeggen dat straatcultuur aan tijd en context gebonden is. Belangrijk in dit onderzoek zijn de aspecten van straatcultuur zoals die tot uiting komen in Suriname met onder andere: de anti-intellectuele houding, anti-gezag gedrag, straattaal en spijbelgedrag.

Maatschappelijke relevantie

Met dit onderzoek wordt gepoogd de achtergronden van het probleemgedrag van de leerlingen inzichtelijk te maken rekening houdend met het feit dat straatcultuur een oorzaak zou kunnen zijn waardoor leerlingen bepaalde gedragingen op school vertonen. Het Bureau Lager Beroepsonderwijs zou tools kunnen aanreiken aan leerkrachten die verbonden zijn aan deze onderwijsinstellingen hoe om te gaan met dit fenomeen. Aangetekend mag worden dat genoemd Bureau reeds trainingen heeft verzorgd aan leerkrachten van het LBO met als titel ‘Gender sensitieve preventie & aanpak van gedragsproblemen’ (GPAG).⁴ Bij deze trainingen werd de nadruk gelegd op de aanpak van gedragsproblemen vanuit een gender sensitieve optiek die mede is gebaseerd op het boek van Kees van der Wolf & Tanja van Beukering (2009).

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de literatuurverwerking met betrekking tot het pedagogisch klimaat, probleemgedrag, thuiscultuur, schoolcultuur en straatcultuur breedvoerig beschreven. In hoofdstuk 3 wordt de methodische karakterisering van het onderzoek uitgelegd. Hier komen ook de onderzoeksvragen, dataverzameling en analyse aan de orde. Hoofdstuk 4 handelt over de onderzoeksresultaten en in hoofdstuk 5 volgen de conclusie en discussie op de centrale onderzoeksvraag, alsook de beperkingen van het onderzoek. Ten slotte wordt deze thesis afgesloten met een aantal aanbevelingen die ook nader onderzoek benadrukken.

⁴ (VVOB vzw in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, 2018).

2. Het Pedagogisch klimaat

Het pedagogisch klimaat omvat de ruimtelijke omgeving, namelijk thuis, school en de manier waarop kinderen het grootste deel van hun vrije tijd doorbrengen in een groep (leeftijdsgenoten, peers). Naar aanleiding van het in de inleiding geformuleerde doel van dit onderzoek waarnaar gestreefd wordt een breder zicht te krijgen op het probleemgedrag bij de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs en om na te gaan hoe dit probleemgedrag zich verhoudt met gezinscultuur, schoolcultuur en straatcultuur, is een uitgebreide literatuurstudie verricht met als doel relevante literatuur te koppelen aan het onderzoek domein. Allereerst wordt probleemgedrag bekeken vanuit de pubertijd, daar de onderzoekseenheden leerlingen betreffen in de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar (De Bil & De Bil, 2007).

2.1 De pubertijd

Kohnstamm (2009) stelt in haar boek 'Kleine ontwikkelingspsychologie III, de puberjaren' dat tijdens de pubertijd het brein hard bezig is om van de puber een volwassene te maken. Het voorste deel van de hersenen is nog volop in ontwikkeling, waardoor de organisatie van de hersenen verandert. Tijdens de periode van reorganisatie van de hersenen is het onrustig in het hoofd van de puber en kunnen er stemmingswisselingen plaatsvinden. De sociaal-emotionele, cognitieve en lichamelijke ontwikkeling vormen de essentie van het 'puberbrein'. Zij zijn verantwoordelijk voor het reguleren van emoties, het sociaal gedrag, het organiseren en plannen, en het overzien van consequenties van hun daden. De puberbreinen van jongens en meisjes verschillen, omdat de toename van geslachtshormonen een grote invloed heeft op de ontwikkeling van de hersenen. Deze verschillen zijn te merken op gedragsniveau. Zo is gebleken dat jongens het slechter dan de meisjes doen op de basisschool; op het Voortgezet Onderwijs vallen ze vaker uit en op hbo en universiteit zijn ze in de minderheid (Kohnstamm, 2009).

Vele jongeren ontwikkelen probleemgedrag in de pubertijd. Sommige jongeren zijn gevoeliger voor het ontwikkelen van probleemgedrag dan anderen (Sentse, 2010). Om er achter te komen wat maakt dat het ene kind zonder problemen de pubertijd doorstaat, terwijl het ander kind problemen ondervindt, is het belangrijk te onderzoeken welke invloed de sociale omgeving heeft op het

ontwikkelen van probleemgedrag.

2.2 Wat is probleemgedrag?

Volgens Van der Ploeg (2007, 2011) is probleemgedrag te beschouwen als een subjectief en normatief begrip. Dat houdt in dat afhankelijk van de beoordelende persoon en afhankelijk van de geldende normen en waarden wel of geen sprake is van probleemgedrag. Er is sprake hiervan als ouders, leerkrachten en andere personen dit gedrag als strijdig beoordelen met de door hen en de samenleving gehanteerde normen en regels en/of wanneer deskundigen dit gedrag als problematisch beoordelen op basis van valide kenmerken inzake psychische (on)gezondheid. De ernst van het probleemgedrag wordt verder bepaald aan de hand van de frequentie, de duur en de omvang, alsmede door de mate waarin de betrokkene zichzelf en/of zijn omgeving psychische schade berokkent (Van der Ploeg, 2007, 2011).

In Suriname zijn er een reeks leeronderzoeken verricht op een aantal LBO-scholen in het district Paramaribo door Bachelor- en Masterstudenten van de Anton de Kom Universiteit van Suriname. Het onderzoek van Bhoendie (2007) heeft zijn focus gelegd op het agressief gedrag van de leerlingen van de LBO-scholen in het district Paramaribo. Zijn bevindingen zijn meegenomen in het onderzoek van Alimoestar (2017) met als titel: ‘ Een vergelijkend-exploratief onderzoek naar agressief gedrag onder leerlingen van het Meer Uitgebreid Lager Onderwijs en Lager Beroepsonderwijs in Paramaribo’. Veel leerkrachten vinden het moeilijk om te gaan met agressief gedrag (Alimoestar, 2017). Zijn onderzoek heeft onder andere uitgewezen dat de basis van agressief leerlingengedrag gezocht moet worden in de thuissituatie. De oplossing die hij hierbij heeft gesteld, is het verwijzen naar een deskundige begeleider. Het onderzoek van Agoes (2018): ‘Ongeoorloofd schoolverzuim en vandalisme: een onderzoek naar de invloed van ongeoorloofd schoolverzuim en vandalisme onder de jongeren in de leeftijdscategorie 12 tot en met 18 jaar op de LBO-scholen in Paramaribo’, heeft uitgewezen dat LBO-leerlingen inderdaad significant spijbelen.

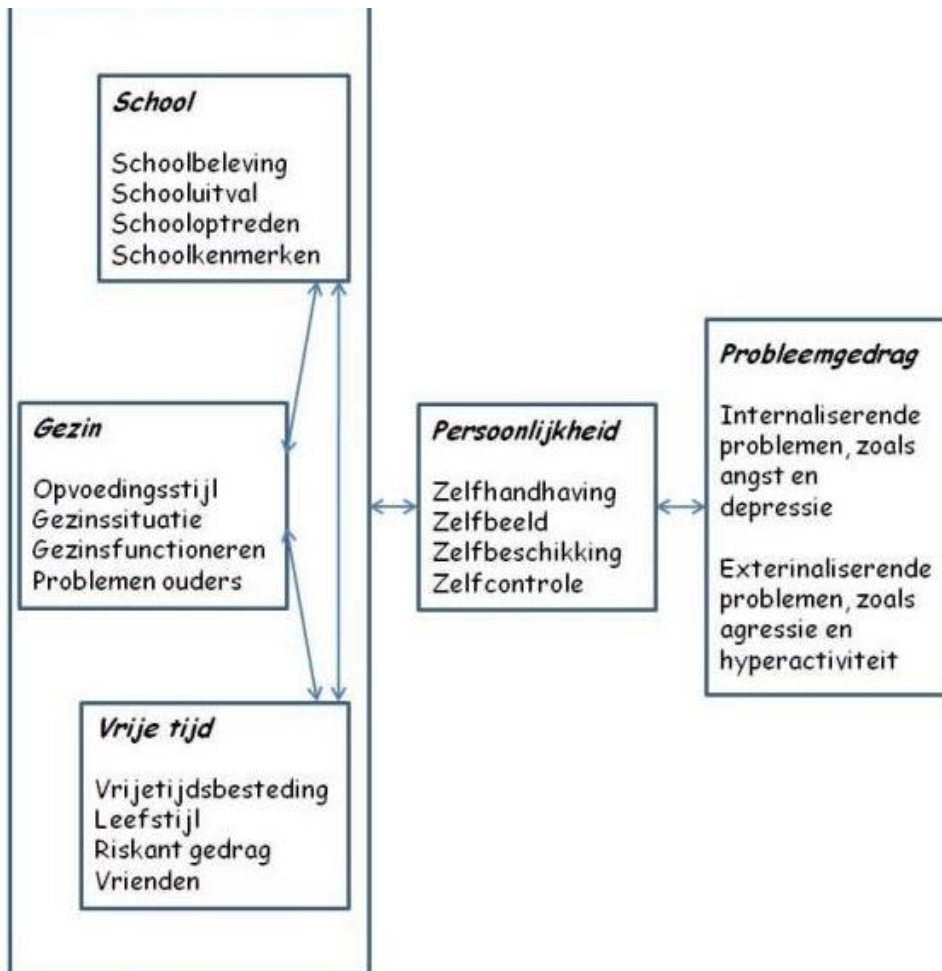
2.3 De invloed van de omgeving op probleemgedrag bij pubers

Centraal in het sociaal-ecologisch ontwikkelingsmodel voor probleemgedrag van Van der Ploeg & Scholte (1990) staan drie subsystemen centraal waar gedragsnormen worden overgedragen en sociale bindingen worden aangegaan, namelijk het gezin, de school en de vriendengroep. Groepen leeftijdsgenoten die overeenkomen in maatschappelijke positie en leefstijl, oftewel peergroups, die met elkaar optrekken op school, in de buurt en in de vrije tijd (De Bil & De Bil, 2007). Problematisch gedrag kan zich ontwikkelen wanneer binnen de drie subsystemen maatschappelijk ongewenste normen worden overgedragen en geen bindingen worden aangegaan. Het Meervoudig risico model in figuur 1 p. 19 (Van der Ploeg, 1997, p. 79) gaat uit van twee soorten probleemgedrag, namelijk geïnternaliseerd probleemgedrag, waarbij de gevolgen van problemen meer naar binnen zijn gericht (bv. het zich ongelukkig voelen), en geëxternaliseerd probleemgedrag, waarbij de problemen meer naar buiten komen en direct tot overlast leiden voor anderen (Slot, W, 2004). Volgens Boer (2004) vertonen jongens vaker externaliserende problemen en meisjes meer internaliserende. Het verschil tussen jongens en meisjes op gedragsniveau wordt door Kohnstamm (2009) verklaard door het feit dat de puberbreinen van jongens en meisjes verschillen (zie paragraaf 2.1).

In de context van deze thesis zal de focus gelegd worden op externaliserend probleemgedrag (agressie en problemen in schoolgedrag) en de drie subsystemen voor probleemgedrag (gezin, school en peergroup). De straatcultuur wordt gezien als het derde subsysteem vanwege het feit dat deze cultuur een jeugdcultuur is (De Jong, 2007; El Hadioui, 2010). Om probleemgedrag te begrijpen komen achtereenvolgens de concepten gezinscultuur/thuiscultuur, schoolcultuur en straatcultuur aan de orde, waarbij ook de aandacht zal worden besteed aan de mismatch tussen de schoolcultuur en de straatcultuur.

Figuur 1

Meervoudig risicomodel

Noot. Aangepast overgenomen uit 'Persoonlijke effectiviteit van pubers in beeld. Over het meten van persoonlijke effectiviteit bij leerlingen in het voortgezet onderwijs en in reboundvoorzieningen', door M. Spreen, 2013, Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie, 52 (6), 299 – 314. Copyright www.researchgate.net

2.3.1 De gezinscultuur/thuiscultuur

De theorie omtrent de thuiscultuur is in die zin relevant voor het onderzoek omdat de gezins situatie waarin een jongere opgroeit een rol kan spelen in zijn keuzes en aspiraties omtrent de school. Het functioneren van het gezin als geheel heeft zowel direct als indirect invloed op de ontwikkeling van de jongere. Met indirecte beïnvloeding wordt bedoeld dat het functioneren van het gezin de kwaliteit van opvoedingsgedrag van de individuele ouders beïnvloedt, wat op zijn beurt weer invloed is op het functioneren van de jongere (Decović M; Buist K.L, 2004).

Opvoeding wordt opgevat als ouderlijk gedrag in de dagelijkse omgang met het kind.

Opvoedingsgedrag wordt vaak getypeerd met behulp van twee centrale dimensies: ondersteuning en controle (Ten Haaf, 1993; Maccoby, 1992, 2000; O'Connor, 2002, zoals geciteerd in Decović & Buist, 2004). Deze twee dimensies sluiten aan bij de belangrijkste functies die ouders vervullen:

1. Het bieden van een verzorgende, beschermende omgeving waarin het kind zich kan ontwikkelen (ondersteuning);
2. overdracht van kennis, waarden en normen en het bieden van structuur (ouderlijke controle).

De scribent heeft in haar bachelor thesisonderzoek getiteld: 'Pedagogische verwaarlozing in de Surinaamse context' (Kerto, 2015), onder meer aangehaald dat volgens Baartman (1996, 2002) verwaarlozing van kinderen in het gezin als een opvoedingsprobleem wordt gezien (Kerto, 2015 p. 4). Bij dat onderzoek heeft zij opvoeding bekeken vanuit de definitie van Malschaert & Traas (2011), namelijk dat opvoeding een bepaalde vorm van omgang is tussen volwassenen en jeugdigen die erop gericht is steun en richting te geven aan het proces van volwassenwording. Deze opvoeding moet volgens hen gebaseerd zijn op de verantwoordelijkheid van ouders/verzorgers, dan wel tot welke samenleving het kind behoort. Dit wil zeggen dat de opvoeding niet in het luchtledige plaatsvindt, maar wordt bepaald door de culturele context van de betreffende samenleving. Dus de algehele verantwoordelijkheid voor het proces van volwassenwording ligt bij de ouders. Vandaar dat bij het ontbreken hiervan vele jongeren op zoek gaan naar hun identiteit en hun plaats in de samenleving (Kerto, 2015).

Bij het ontwikkelen van een eigen identiteit hebben jongeren zowel leeftijdsgenoten als ouders nodig om te experimenteren met emoties, gedachten en gedragingen. Zij toetsen hun meningen aan ouders en vrienden. Jongeren die zowel thuis als bij vrienden sociale steun ervaren, staan positiever in het leven dan jongeren die alleen thuis of alleen bij vrienden sociale steun ervaren. Hoe groter het verschil in ervaren sociale steun, des te meer risico de jongere loopt op probleemgedrag. Ouders die weinig sociale steun geven of die hun kind te veel inperken of controleren, zorgen ervoor dat hun kind zich teveel gaat richten op leeftijdsgenoten. Omdat dit vanuit een negatieve keuze gebeurt, zorgt het voor meer probleemgedrag en delinquentie (De Bil & De Bil, 2007). De sturing in de thuiscultuur naar de schoolcultuur is een bepalende factor. Zoals Lovelace en Wheeler (2006) hebben aangehaald '*Children learn the power dynamics, norms, and rituals of communication of their home culture which may not be congruent with that of the mainstream school culture.*' Verder halen zij Gay (2000) aan '*Research has shown that differences in the functional use of language at home and at school can interfere with academic achievement.*'

2.3.2 De schoolcultuur

Naarmate jongeren ouder worden, worden leeftijdsgenoten steeds belangrijker, vooral voor hun gevoel om ergens bij te horen (Scholte & Engels, 2004). Ze brengen bijvoorbeeld meer tijd door met klasgenoten op school dan met hun ouders thuis. Naast het gezin is de schoolgroep de context waarin jongeren de meeste tijd doorbrengen. Ervaringen op school kunnen daarom een grote betekenis hebben in hun leven (Scholte, R; Engels, R, 2004).

De schoolcultuur, vaak omschreven als het schoolklimaat, heeft invloed op alle activiteiten in het onderwijs. Het is een samenhangend systeem, een leef- en werkklimaat dat voortvloeit uit interacties, organisatorische condities en ongeschreven regels en wetten. Het gaat ook om de invloed die de omgeving (gebouw, inrichting), de geschreven regels en procedures en de schoolorganisatie hebben op het welzijn en de ontwikkeling van mensen (Vollenhoven, 2005; Hermes, Naber & Dieleman, 2007). Volgens Hermes, Naber & Dieleman (2007) heeft de school drie functies: het is een leeromgeving, een omgeving die bijdraagt in de identiteitsontwikkeling en een omgeving om samen te zijn met leeftijdsgenoten. Binnen deze drie vindt dus niet alleen overdracht van functionele kennis plaats, de school speelt tevens een rol bij de socialisatie van jongeren (Scholte, R; Engels, R, 2004).

De school is te zien als een deelgemeenschap binnen een samenleving en heeft daarin een specifieke opdracht: het overdragen van kennis, cultuur en competenties aan jonge generaties. Om deze over te dragen moet elke school een aantal fundamentele zaken regelen: onderdak voor de school, lesmateriaal, lestijden, activiteiten voor en van de leerlingen, rol en taken van de leraar, de relatie tussen leerkrachten en die tussen ouders en leerkrachten.¹ Deze schoolsituatie is duidelijk anders dan de situatie thuis. De volwassenen (leraren, schoolleiding) die deel uitmaken van de schoolcultuur staan in een nauw omschreven relatie tot de jongeren. Leerlingen kiezen niet voor deze context maar maken zodra ze naar school gaan, verplicht deel van uit (Vedder & Horenzcyk, 2006).

Schoolleiders worden medeverantwoordelijk gesteld voor het in stand houden en zorgen voor een goed functionerende schoolcultuur. Vandaar dat het belangrijk is dat de schoolleiders de

¹ (Onderwijsraad, 2007)

vaardigheden bezitten om als onderwijskundige de juiste interventies te plegen voor een effectieve schoolcultuur. De communicatievaardigheden van de schoolleider is een van de meest belangrijkste aspecten die invloed uitoefent op de schoolcultuur (Vollenhoven, 2002).

Volgens Marzano (2009) leidt een goede communicatie ertoe dat de schoolleider duidelijke doelen kan stellen voor de school, waar hij deze doelen ook kan realiseren en ook goed overbrengen op de leerkrachten. Een goede schoolleider bouwt een cultuur met een positieve invloed op de leerkrachten die verder een positieve invloed uitoefenen op de leerlingen.

2.3.3 De straatcultuur

Peers play an important role as a reference group (Meeus, Oosterwegel, & Vollebergh, 2002). Ook na schooltijd brengen jongeren veel tijd door met vrienden (Warr, 2002). Warr (2002) stelt dat aan het begin van de adolescentie, jongeren een verwarrende periode doormaken. Er is sprake van een nieuwe omgeving, nieuwe fysiologische processen en een geleidelijk losmaken van het ouderlijk huis. Al die veranderingen leiden tot onzekerheid over de eigen identiteit en de behoefte tot een nieuwe identiteit te komen. Voor de vorming daarvan richten jongeren zich primair op andere jongeren. Jongeren verlangen naar de goedkeuring van andere jongeren. Dat verschaft status en daarmee identiteit. Jongeren hebben daarom de neiging zich te conformeren aan andere jongeren (Warr, 2002; Olthof, 2010).

Het begrip ‘straatcultuur’ dat voor het eerst werd gebruikt door Fleisher (1995), wordt door De Jong (2007) geassocieerd met een stedelijke groeps cultuur van ‘straatjongens’ die in een achterstands buurt wonen en veel vrije tijd met elkaar doorbrengen in de (semi) openbare ruimte (in Suriname: zoals op de hoek van de straat). Deze ‘straatjongens’ kenmerken zich op de manier hoe ze met elkaar omgaan en hoe ze reageren op de omgeving door middel van hun groeps eigen ‘straattaal’ en uitspraak, hun haardracht en kledingstijl, hun stoere lichaamshouding, bewegingen, gebaren en schelden en dreigen met fysiek geweld (De Jong, 2007; Roks & Van den Broek, 2017).

Kaldenbach (2008) noemt het pas straatcultuur als jongeren het geheel van anti-gezag gedrag als groep (klas, hanggroep) langdurig vertonen tegen vele soorten autoriteiten: bijvoorbeeld van ouders, ouderen, docenten, politie, enzovoort. Waar Kaldenbach (2008) de straatcultuur niet

zozeer relateert aan criminaliteit wordt het vertonen van crimineel gedrag door Van Strijen en Postema (2009) expliciet genoemd in de straatcultuur. Volgens hen wordt er een zekere status verworven wanneer een jongere in detentie heeft gezeten. Criminaliteit wordt dan gezien als een activiteit met toekomstperspectief. Deze vorm van excessief gedrag noemen zij de ‘intrinsieke straatcultuur’. Ter illustratie volgt hier een voorbeeld uit de Surinaamse praktijk.

Aan het begin van het vorig schooljaar 2019 – 2020 heeft een leerling zich niet aangemeld. Tijdens de ouderkennismaking kwam de moeder met de mededeling dat haar zoon in detentie zat bij Opa Doeli.⁷ Bij navraag bleek dat haar zoon medeplichtig was bevonden aan een crimineel delict. Haar zoon heeft namelijk aan zijn vrienden verklapt dat zijn moeder veel sieraden heeft geërfd van zijn oma en dat hij de plaats wist waar zijn moeder deze bewaarde. Zijn vrienden hebben toen bij hen thuis ingebroken en alle sieraden weggenomen. Zijn moeder wilde hem een lesje leren en deed aangifte bij de politie. Hij werd aangehouden en in het doorgangscentrum Opa Doeli ondergebracht. Naderhand bleek dat hij geen lering hieruit heeft getrokken, maar juist te koop ermee ging. Want toen hij terug was op school, vertelde hij apetrots in de klas dat hij in detentie zat bij Opa Doeli ²(participatieve observatie, januari 2020).

Evenals De Jong (2007) geeft El Hadioui (2011) in zijn onderzoek aan dat de straatcultuur is ontstaan in de volkswijken van de stad waar jongeren met de meest uiteenlopende culturen en achtergronden zonder toezicht, zonder moreel houvast samen opgroeien met de nadruk op snel geld verdienen, uiterlijk vertoon, machogedrag en geweld (El Hadioui, 2011). Zij hebben met elkaar gemeen dat ze meer tijd op straat doorbrengen dan thuis waarbij de relatie met hun ouders veelal wordt gekenmerkt door wederzijds onbegrip. Bovendien leidt straatcultuur tot spijbelen, taalachterstand en agressief gedrag (De Jong, 2007; El Hadioui, 2011).

2.4 De ‘mismatch’ straatcultuur en schoolcultuur

El Hadioui (2011) maakt een onderscheid tussen de masculiene pedagogiek van de straatcultuur en de feminiene pedagogiek van de schoolcultuur. Jongeren die zich sterk gesocialiseerd zijn met een masculiene pedagogiek ondervinden een dagelijkse ‘mismatch’ met de meer feminiene

² Het doorgangscentrum Opa Doeli valt onder het Ministerie van Justitie en Politie

pedagogiek van de schoolcultuur waar zelfreflectie, zelfexpressie, zelfontplooiing en zelfstandigheid belangrijk zijn voor de individuele emancipatie van de jongeren. De schoolcultuur is daarbij gewenst gedrag voor leerkrachten en leerlingen. In een ideale lessituatie houden leerlingen zich vast aan de schoolcultuur, waarin hard werken, beleefdheid en discipline centraal staan. In tegenstelling tot de macho-masculiene pedagogiek in vooral de primaire straatsocialisatie worden deze zaken als onzin gezien. Dit geldt in grotere mate voor de jongens, omdat het machorepertoire afgestraft of negatief beoordeeld wordt binnen de schoolcultuur (El Hadioui, 2011).

Voor jongeren die huiselijke sturing ontberen en sociaal, mentaal en emotioneel geïntegreerd zijn in het straatleven is het een moeilijke omschakeling (El Hadioui, 2011). In figuur 2 is de algemene mismatch tussen straatcultuur en schoolcultuur weergegeven (El Hadioui, 2011).

Figuur 2

De Mismatch tussen Straatcultuur en Schoolcultuur (El Hadioui, 2011)

	Straatcultuur	Schoolcultuur
Geld	korte termijn, 'easy come'	lange termijn, discipline
Tijdsbesef	flexibel, eigen rooster	strikt, extern bepaald rooster
Regels	informeel, ongeschreven	orde, formeel, procedures
Fysiek	bewegen, spelen, mobiel	zitten, concentreren, immobiel
Handelen	doen, directe actie	denken, plan van aanpak
Emoties	uiten	rationaal kanaliseren
Behoeften	toegeven, hedonistisch	zelfbeheersing, controle
Vrouw	lustobject, gebruiksvoorwerp	zelfbeschikking, assertief
Man	macho, dominant, verticaal	communicerend, horizontaal
Conflic	agressie, geweld	argumenteren
Respect	erkennen van mannelijkheid	de ander in zijn waarde laten
Communicatie	bijdehand met de mond	bijdehand met de pen
Taal	straattaal	standaard Nederlands
Voeding	fastfood	slowfood

Noot. Overgenomen uit 'Hoe de straat de school binnendringt: Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur', door I. El Hadioui, 2011, p. 9

De algemene mismatch tussen straatcultuur en schoolcultuur wordt door El Hadioui (2011) vergeleken op basis van veertien aspecten. Deze aspecten worden hieronder nader toegelicht.

Geld

Materialistische doelstellingen worden zowel op straat als op school nagestreefd. Het verschil ligt echter in het behalen van deze doelstellingen. In de schoolcultuur moet een persoon na de middelbare school nog minstens vier jaren hard studeren om een diploma te behalen dat de sleutel vormt tot een beginnend salaris. Vaak wordt dan de leeftijd van 20 jaar overschreden. Juist in de fase tussen de 15 en 20 jaar is er de behoefte aan geld om te kunnen voldoen aan de laatste mode en de vele gadgets die tot basislevensbehoeften zijn verheven. Haast alle jongeren hebben deze ambities, maar de jongeren die afkomstig zijn uit gezinnen met een smalle beurs ontberen vaak de financiële netwerken om eraan te voldoen. Het straatleven voorziet dan in een alternatief (El Hadioui, 2011). Op straat worden niet alleen alternatieven aangereikt om ook mee te kunnen met de laatste mode, maar ook mentale alternatieven. Het is ondenkbaar dat iemand zich zoveel jaren inspant voor zo weinig geld. Zoals een leerling het eens heeft gezegd: ‘San...juf e wakti wan her mun, mi e mek’ a moni en tu dey!’³ (persoonlijke communicatie, maart 2019).

Tijdsbesef

In een buurt waar de opvatting van ‘snel geld verdienen’ op straat heerst, is het ontzettend moeilijk voor een jongere om zich aan deze korte termijn visie te onttrekken om zich geduldig en gedisciplineerd te concentreren op de schoolboeken. Dit gegeven is direct verbonden met het dagelijkse besef van tijd (El Hadioui, 2011). Jongeren uit de straatcultuur vinden het erg belangrijk zelf te bepalen wanneer ze naar school gaan, hoe laat ze opstaan en hoe laat ze naar bed gaan. Hierdoor komen ze vaak te laat. Leerkrachten verwachten dat de leerlingen bij alle lessen (op tijd) aanwezig zijn en actief meedoen. Een leerling die te laat is, mist lestijd, een leerling die moe is omdat hij weinig geslapen heeft, kan niet actief meedoen. Als een leerling vaak te laat komt of lessen compleet mist, leidt dit vaak tot spijbelgedrag. Naast het feit dat het missen van lessen en niet actief deelnemen aan lessen, de resultaten verlagen, missen deze leerlingen ook discipline voor de toekomst (Kaldenbach, 2011).

³ Nederlandse vertaling: ‘Wat...juffrouw wacht een hele maand, ik maak dat geld in twee dagen!’

Regels

In de schoolcultuur wordt in vergelijking tot het repertoire op straat gehamerd op orde, formele en beleefde omgangsvormen en procedures. Op straat zijn de omgangsvormen echter vrij, ongebonden en informeel. Ook bestaan er meer ongeschreven codes in de vorm van handgebaren, gezichtsuitdrukkingen en lichaamshoudingen (El Hadioui, 2011). De situatie waarin jongeren van de straat geen houding weten aan te nemen in het onderwijs, vormt een grote uitdaging voor het onderwijs. Zij geven er blijk van de regels, de codes, de doelstellingen, de houding en de taal van dat schooldomein niet te onderschrijven en uit te voeren alsof het hún domein is. Juist, omdat jongeren die het straatleven hebben meegemaakt de mismatch ervaren tussen de straatcultuur en de schoolcultuur, raken zij verveeld, omdat ze niet mee kunnen of de schoolactiviteiten overbodig vinden. De kans op overlast gevend gedrag op school is dan reëel. De spanning in de klas tussen leerkrachten en deze leerlingen loopt dan parallel met de spanning tussen de pedagogische stijl van de schoolcultuur en die van de straatcultuur (El Hadioui, 2011).

Kaldenbach (2008) is van mening dat schoolregels door een autoriteit zijn opgelegd, vandaar dat jongeren uit de straatcultuur tegen schoolregels zijn. Volgens hem hebben jongeren uit de straatcultuur méér dan leerlingen uit de schoolcultuur behoefte aan duidelijke regels die worden nageleefd. Dit komt vooral door het gebrek aan regels en structuur in de thuissituatie en op straat (*ibid.*)

Fysiek

De jongeren die op straat zijn opgegroeid zijn gewend geraakt om op een heel speelse manier heen en weer te gaan tussen allerlei plekken in de buurt. In de schoolcultuur wordt die houding ontmoedigd, omdat voor het vormgeven van onderwijs urenlang geconcentreerd zitten, de fysieke houding is die wordt gestimuleerd. El Hadioui (2011) beschrijft dat binnen de muren van de school immobiliteit van de leerlingen wordt gezien als een deugd, simpelweg om onderwijs te kunnen organiseren. Het op en neer gaan tussen tafels in de klas wordt vaak als storend ervaren door leerkrachten. Vooral de speelse vluchtigheid van het straatrepertoire wordt ontmoedigd of zelfs afgestraft binnen de schoolcultuur. Er is hier sprake van een mismatch van fysiek handelen (El Hadioui, 2011).

Handelen

In het verlengde hiervan moet ook de mismatch begrepen worden op het gebied van het handelen in het algemeen. Op straat is gedrag direct en vaak impulsief. Het voelt goed aan, dus het gebeurt, of iemand voelt zich beledigd en dan moet dat direct gecorrigeerd worden (El Hadioui, 2011). Een voorbeeld van een klasse situatie wordt hieronder geïllustreerd.

Het pestgedrag van een leerling in de klas mondde uit in een gevecht tussen drie vriendinnen. De ene werd gepest omdat zij een platte bil had en de andere een Ministers dochter die zich zo 'tjobotjoto'⁴ aankleedde (participatieve observatie, 2019).

Emoties/behoeften

Het doen op de directe actie wordt in de schoolcultuur afgeleerd. Daar ligt de nadruk op het denken, op het formuleren van een plan van aanpak en op het rationeel kanaliseren van de eigen emoties. Dezelfde verhouding doet zich voor wat betreft behoeften. De straatcultuur kent een meer hedonistische inslag, genot als hoogste goed. In de schoolcultuur ligt de nadruk meer op zelfbeheersing en controle: niet alle behoeften zijn goed en het bevredigen van behoeften is gebonden aan tijd, ruimte en sociale normen. De nadruk op rationaliteit, planning en controle in de pedagogiek van de schoolcultuur conflicteert met de directe actie, het uiten van emoties en de hedonistische inslag in de pedagogiek van de straatcultuur (El Hadioui, 2011).

Vrouw /man

De definitie van een echte man, de perceptie van de vrouw en de verhouding der seksen zijn aspecten die, in pedagogisch opzicht, op een tegenovergestelde wijze worden overgedragen in de straatcultuur en schoolcultuur. Het gaat dan vooral om de primaire straatsocialisatie die invloed kan hebben op vooral jonge meisjes die een secundaire straatsocialisatie hebben doorgemaakt. Op straat is de echte man een macho en die kan het zich veroorloven meisjes te behandelen als lustobjecten en gebruiksvoorwerpen. De meisjes zijn binnen die verhouding hun vrouwelijkheid aan het ondervinden en bepalen. Dit betekent dat zij zich onvermijdelijk moeten verhouden tot juist die relatie op de manier hoe zij geobserveerd worden in termen van lustobjecten en gebruiksvoorwerp. Anders gezegd, ze dienen de verticale verhouding te accepteren waarin zij het

⁴ Nederlands: slordig

faciliterende gedeelte zijn in de masculiene dominantie of ze besluiten volledig te breken met die verhouding (El Hadioui, 2011).

Conflict

Vooraf in de primaire straatsocialisatie kan agressie en geweld een zeer normale methode zijn om binnen de groep de ander te disciplineren. Dit houdt onder andere in: het omgaan met beledigingen, momenten van vernedering en het beschermen van de eigen eer. De ander wordt aangesproken, gewaarschuwd en, als dat niet helpt, bedreigd, opgewacht en, indien nodig bevonden, fysiek aangevallen (El Hadioui, 2011). Onderstaande stuk illustreert het fysieke geweld.

Tijdens een voetbal oefenwedstrijd in het weekeinde zijn twee spelers in een gevecht verwikkeld. De ene heeft bedreigd de vechtpartij niet daarbij te laten, maar maandag voort te zetten op school. Op die bewuste maandag zijn inderdaad drie jongens via een zijpoort het schoolerf binnengetroten en de ander slagen toegebracht. Het is tot een politiezaak uitgemond, waarbij de wederzijdse ouders zich moesten aanmelden bij het politiebureau (participatieve observatie, 2 december 2019).

Respect

‘Respect’ betekent de ander in zijn waarde laten (Deelman, 2010). Dit ligt anders in de straatcultuur. ‘Respect’ op straat betekent meestal niet dat iedereen elkaar netjes en eervol dient te behandelen volgens een zeker gelijkheidsideaal. Het begrip verwijst vaker naar het ontzag dat een persoon (met geweld) kan afdwingen op basis van zijn hogere statuspositie of ‘gangster’. Op straat is sprake van een ongelijkheidsideaal: op basis van geld en geweld verdient de ene straatjongen meer ‘respect’ dan de ander (Deelman, 2010). Ze mogen vooral niet met disrespect worden behandeld. Dat tast hun eergevoel aan en soms slaan ze terug (El Hadioui, 2011).

Straattaal

Het meest manifeste aspect van de straatcultuur is ‘straattaal’, aangeduid als een expressie van het leven op straat. Het is een belangrijk middel in de intermenselijke verhoudingen. Volgens El Hadioui (2011) dringt straatcultuur door middel van de ‘straattaal’ de school binnen. ‘Los van de betekenisssystemen en codes die gepaard kunnen gaan met straattaal, zoals het idee van de vrouw als gebruiksvoorwerp, de verheerlijking van geweld en het machorepertoire, die conflicteren met de betekenisssystemen en codes van de schoolcultuur, bestaat er, gezien vanuit de standaardtaal van de schoolcultuur, de mismatch met de straattaal als onjuiste of vervormde toepassing van die

standaardtaal' (El Hadioui, 2011). In figuur 3 zijn voorbeelden van straattaal en haar betekenissen weergegeven (El Hadioui, 2011).

Figuur 3

Enkele Voorbeelden van Straattaal en haar Betekenissen

Straattaal	Algemeen beschaafd Nederlands
barki	honderd
anu	hand
banga	hoertje
dagga	slapen
duku	geld
dringi	drinken
fatu	grap
foto	stad
ganga	gruwelijk
gangster	Iemand die aanzien heeft bij zijn vrienden
junta	werk
jonki	junkie
kakka	poep/je bent de sigaar
lusu	weggaan
nakken	stelen
nigga	neger
oso	huis
patta	gympie
poku	liedje
rippen	stelen
robba	beroven
sma	meisje
skeer	blut
taki	praten
wroko	werk
olo	gat

Noot. Overgenomen uit 'Hoe de straat de school binnendringt: Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur', door I. El Hadioui, 2011, p. 29

Het opvallende in figuur 3 is het feit dat de meeste woorden die hier zijn opgenoemd standaard Sranan Tongo-woorden zijn die hier in Suriname worden gebruikt. Met andere woorden, straattaal

is niet overal hetzelfde. El Hadioui (2010) benadrukt evenwel de aanwezigheid van vooral Surinaamse woorden in de straattaal in Nederland.

2.5 Gevolgen van probleemgedrag

Voor een puber die probleemgedrag vertoont, kan er ook verstoring plaatsvinden binnen de onderwijssituatie. Door het probleemgedrag kan de voortgang van de lessen geblokkeerd worden. De puber kan uit stress of frustratie zijn klasgenoten tot last zijn, veroorzaakt onrust in de klas, houdt zich niet aan de schoolregels waardoor de leerkracht hem/haar vaker de klas zal uitzetten of naar de schoolleider zal sturen. Een ander gevolg van probleemgedrag kan ook zijn dat het onderwijs door het gedrag van deze leerlingen vaak onder druk komt te staan, omdat de leerstof wordt onderbroken. De puber verknoeit het effect van veel didactische handelingen, trage leerlingen komen hierdoor tekort, maakt andere leerlingen druk, verstoort de rust en concentratie in de groep (Greene & Abidin, 1997; Sentse, 2010).

Ook El Hadioui (2011) is van mening dat variërend van een gebrekkige concentratie tot ruzies met leerkrachten, de jongere school onnodig vindt en definitief het leven van de straat verkiest. Het gaat hierbij dus niet eenzijdig om de problemen van de leerling, maar ook om de inhoudelijke organisatie en structuur van het onderwijs (El Hadioui, 2011).

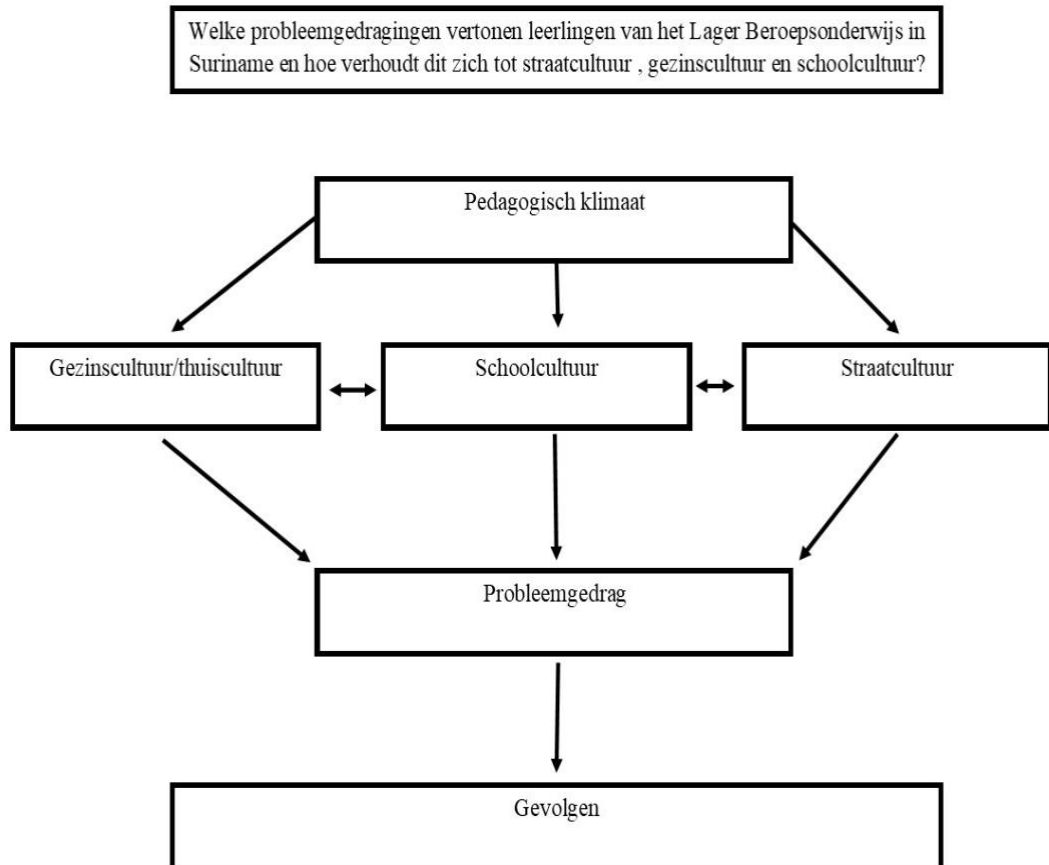
2.6 Synthese op de literatuurstudie

Ter verduidelijking van de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen wordt in figuur 2 het conceptueel model gehanteerd. Het pedagogisch klimaat omvat de ruimtelijke omgeving, namelijk thuis, school en de manier waarop kinderen het grootste deel van hun vrije tijd doorbrengen in een groep (leeftijdsgenoten, peers). Om een breder zicht te verkrijgen in het probleemgedrag bij de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs is het belangrijk te onderzoeken welke invloed de sociale omgeving heeft op het ontwikkelen van probleemgedrag (Sentse, 2010). In de context van deze thesis wordt deze aangegeven als het pedagogisch klimaat: gezinscultuur/thuiscultuur (ouders, opvoeders), schoolcultuur (schoolleider, leerkrachten en leerlingen) en straatcultuur (vrije tijd, leeftijdsgenoten, peers) en hoe deze drie culturen met elkaar interacteren. Tevens wordt er aandacht besteed aan de gevolgen van het probleemgedrag op leerlingenniveau (overlastgevend

gedrag, leerling vindt de school onnodig en kiest definitief voor het leven van de straat), klasniveau (onrust, ruzies met leerkrachten, leerlingen onderling) en schoolniveau (verstoring onderwijssituatie, houdt zich niet aan de schoolregels, schooluitval).

Figuur 4

Het theoretisch conceptueel model

3. Methodische karakterisering van het onderzoek

3.1 Inleiding

Om de probleemstelling te kunnen beantwoorden is het van belang dat op de juiste wijze, passend bij het doel en de vraag van het onderzoek data te verzamelen. Hierbij zijn betrouwbaarheid en validiteit belangrijk, aangezien alleen op deze manier sprake kan zijn van onderzoeksbevindingen die degelijk en theoretisch te generaliseren zijn. Dit betekent dat de selectie van de onderzoeksgroep zorgvuldig heeft plaatsgevonden, maar ook dat de methode van dataverzameling geschikt is om aan het interviewmateriaal te komen.

Het is belangrijk dat de relatie tussen de conceptuele begrippen en de te verzamelen gegevens open is, daar de probleemstelling een exploratief en beschrijvend karakter heeft. Dit betekent dat de onderzoeksmethode en het ontwerp tevens open zijn om op die manier voorlopige inzichten vanuit verschillende invalshoeken en langs verscheidene wegen te toetsen en te beschrijven. Binnen het onderzoek staan vervolgens ook betekenisgeving en interpretatie centraal.

3.2 Methode

Gelet op bovenstaande paragraaf wordt duidelijk dat door middel van kwalitatief onderzoek de centrale onderzoeksvraag beantwoord en de data op kwalitatieve wijze zijn verzameld. De kwalitatieve methoden passen bij de uitgangspunten van het interpretatieve paradigma (Tijmstra & Boeije, 2011).

Kwalitatieve onderzoeksmethoden zijn strategieën voor de systematische verzameling, organisatie en interpretatie van tekstueel materiaal dat is verkregen door gesprekken of observaties met het doel concepten te ontwikkelen die helpen om sociale verschijnselen in hun natuurlijke context te begrijpen met de nadruk op betekenissen, ervaringen en gezichtspunten van alle betrokkenen (Tijmstra & Boeije, 2011). Dit is belangrijk voor de interpretatieve benadering van kwalitatief onderzoek, omdat de scribent zelf betrokken is bij de verzameling van de gegevens. Zij ziet de waarnemingen als poging om te begrijpen wat mensen beweegt (Tijmstra & Boeije, 2011; VPPK, 2017). De scribent houdt zich zoveel mogelijk objectief bij de verzameling van data.

Er is gebruik gemaakt van diepte interviews met een open benadering waardoor de mogelijkheid is gecreëerd door te vragen om meer gedetailleerde informatie te verkrijgen. Om de diepte interviews toch enige structuur te geven is gebruik gemaakt van een topic lijst, die als het ware heeft gediend als half gestructureerde vragenlijst. Het onderzoek is open van karakter daar het gaat om een beschrijving van de werkelijke situatie en beleving van de leerkrachten en leerlingen waarbij ook aspecten die mogelijk niet bij voorbaat duidelijk uit de theorie naar voren zijn gekomen, beschreven worden. Op deze manier zijn in ieder geval de conceptuele begrippen aanbod gekomen welke ook uit de theorie relevant bleken te zijn.

De betrouwbaarheid van het onderzoek is vergroot door het toepassen van triangulatie van primaire en secundaire data. De primaire data behelst de interviews en participerende observatie en de secundaire data omvatten de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker en de Observatieschriften van de leerkracht. Om een grote mate van objectiviteit te realiseren is de informatie uit de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker en de Observatieschriften van de leerkracht getoetst op aansluiting bij dit onderzoek en konden de resultaten uit de interviews (primaire data) worden onderbouwd.

Nu de opzet van het onderzoek helder is zal in de volgende paragraaf verder worden gegaan op de definiëring van conceptuele begrippen die centraal staan in het onderzoek en de operationalisering daarvan.

3.3 Het begrippenkader

Aan de hand van de probleemstelling en deelvragen zijn een aantal centrale begrippen geformuleerd die een belangrijke rol spelen binnen het onderzoek. Deze zijn in de volgende sub paragraaf beschreven. Het is gebruikelijk om deze centrale theoretische begrippen te conceptualiseren zodat deze meetbaar of waarneembaar worden gemaakt. Aan de hand van indicatoren die bij ieder onderstaand begrip zijn opgesomd is het mogelijk gemaakt de interviews te structureren en te analyseren. De indicatoren hebben een eerste basis gevormd voor het coderen van de interviews.

3.3.1 Operationalisering

Hieronder volgt in figuur 5 een overzicht van de begrippen of concepten die centraal staan in het onderzoek. Hierbij zal een korte definitie worden gegeven van het concept, de daarbij behorende dimensies en indicatoren worden geoperationaliseerd. Voor de volledige operationalisering wordt verwezen naar bijlage 6.

1. Externaliserende probleemgedragingen zijn probleemgedragingen die meer naar buiten komen en direct tot overlast leiden voor anderen (van der Ploeg, 2007, 2011).

Figuur 5

Overzicht begrippen/concepten in het onderzoek

Externaliserende probleemgedragingen	Dimensie	Indicatoren
grensoverschrijdend gedrag	psychisch	<ul style="list-style-type: none"> • treiteren • bang maken • uitschelden • ander verbaal geweld
	antisociaal gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • liegen • stelen • spijbelen
	wangedrag	<ul style="list-style-type: none"> • slecht, vervelend gedrag • gedrag dat tegen de regels van het fatsoen gaat
	fysiek	<ul style="list-style-type: none"> • vernieling en/of diefstal van eigendommen van anderen
storend gedrag	dwars en opstandig gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • zich verzetten tegen volwassenen of weigeren te voldoen aan regels en verzoeken • ruzie maken met volwassenen

	anderen ergeren	<ul style="list-style-type: none"> • anderen met opzet ergeren • anderen de schuld geven van eigen fouten
	agressief gedrag	<ul style="list-style-type: none"> • pesten
		<ul style="list-style-type: none"> • bedreigen • vechten

2. Thuiscultuur: Ouders die weinig sociale steun geven of die hun kind te veel inperken of controleren, zorgen ervoor dat hun kind zich teveel gaat richten op leeftijdsgenoten. Hoe groter het verschil in ervaren sociale steun, des te meer risico de jongere loopt op probleemgedrag (De Bil & De Bil, 2007).

- Sociale steun en controle: ouders
- Houding ten opzichte van school
- Taal

3. Schoolcultuur: Het is een samenhangend systeem, een leef- en werkklimaat dat voortvloeit uit interacties, organisatorische condities en ongeschreven regels en wetten. Het gaat ook om de invloed die de omgeving (gebouw, inrichting), de geschreven regels en procedures en de schoolorganisatie hebben op het welzijn en de ontwikkeling van mensen (Vollenhoven, 2005; Hermes, Naber & Dieleman, 2007).

- Schoolregels:

- duidelijke schoolregels
- sanctieprotocol
- aanpak van leerlingen met lastig gedrag

- Leerkrachten:

- omgang met schoolregels
- naleven van schoolregels

- Ouders:

- houding ten aanzien van de school

- communicatie

4. Straatcultuur: Deze 'straatjongens' kenmerken zich op de manier hoe ze met elkaar omgaan. Hoe ze reageren op de omgeving door middel van hun groepsgeen 'straattaal' en uitspraak; hun haardracht en kledingstijl, hun stoere lichaamshouding, bewegingen, gebaren en schelden en dreigen met fysiek geweld (De Jong, 2007; Roks & Van den Broek, 2017). Straatcultuur leidt tot spijbelen, taalachterstand en agressief gedrag (De Jong, 2007; El Hadioui, 2011).

- Situatie straatcultuur
- Groepsgedrag
- Straattaal
 - Gesproken straattaal
 - Geschreven straattaal
- Taalachterstand
- Agressief gedrag
 - Verbaal agressief: bedreigen, uitschelden
 - Lichamelijk agressief: vechten
- Relatie ouders
- Anti-intellectuele houding:
- Schoolprestatie:
- Peerpressure - groepsgedrag
- Anti-gezag gedrag (zie storend gedrag – dwars en opstandig gedrag)
- Antisociaal gedrag (zie grensoverschrijdend gedrag)

3.4 Dataverzamelmethode

Kenmerkend voor kwalitatief onderzoek is het gebruikmaken van verschillende dataverzamelmethode. Aangezien dit onderzoek verschillende stadia behelst, wordt in onderstaand figuur 6 het onderzoeksproces gevisualiseerd.

Figuur 6

Het onderzoeksproces

Hieronder volgt een omschrijving van de verschillende dataverzamelmethode die voor dit onderzoek relevant zijn.

Participerende observatie

De scribent heeft gekozen voor participerende observatie, omdat in de onderzoekssituatie niet kan worden volstaan met een afstandelijke vorm van observeren. Door het gebruik van participerende observatie wordt meer geldige informatie verkregen (Maso & Smaling, 1998). Dit omvat zowel observeren, interviewen, als het verzamelen van documenten.

Interviewen

In het oriënterend onderzoek zijn de schoolleiders geïnterviewd aan de hand van een topiclijst. Deze topiclijst heeft gediend als leidraad voor de scribent om er zeker van te zijn dat in ieder geval

deze onderwerpen aan bod zijn gekomen, daar deze relevant worden geacht naar aanleiding van de theorie. Aangezien het onderzoek open en exploratief is zijn de interviews niet vooraf reeds gestructureerd en gestandaardiseerd, om zo de mogelijkheid te creëren dat andere aspecten ook een rol zouden kunnen spelen niet uit te sluiten.

In de topiclijst van de schoolleiders komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Stand van zaken van de school 2018-2019
- Klassedeler/studierichtingen
- Opmerkingen ten aanzien van problemen en/of situaties
- Leermomenten
- Leergedrag leerlingen
- Zorgpunten
- Straatcultuur

In de case study worden de leerkrachten en leerlingen in een doelgerichte steekproef geïnterviewd. De leerkrachten zijn geïnterviewd door middel van gedeeltelijk gestructureerde interviews waarbij gebruik wordt gemaakt van een vragenlijst die voornamelijk uit gesloten vragen met een vaste formulering bestaat. Die vragen worden in een vaste volgorde aan de geïnterviewde gesteld. Naast de gesloten vragen bevat de vragenlijst ook een aantal open vragen, waarbij de nadruk ligt op het doorvragen. De vragenlijsten zijn vooraf digitaal verstuurd naar de leerkrachten, maar de interviews telefonisch hebben plaatsgevonden. De antwoorden zijn gelijk verwerkt in SPSS en opmerkingen in een apart worddocument vastgelegd. Een interview heeft ongeveer 40 minuten geduurd.

De vragenlijst bestaat uit negen vragen met bijbehorende stellingen in drie delen. Het eerste deel betreft achtergrondinformatie van de respondent, het tweede deel over de straatcultuur en het laatste deel over de schoolcultuur. De achtergrondinformatie omvatten het geslacht, de leeftijdsgroep, welk(e) vak(ken) de respondent verzorgt en hoeveel dienstjaren de respondent heeft in het onderwijs. Voor de volledige vragenlijst wordt verwezen naar de bijlagen.

Vragen over het begrip straatcultuur:

1. Heeft u wel eens gehoord van straatcultuur? Ja/nee
2. Ervaart u dit schooljaar de aanwezigheid van straatcultuur bij uw leerlingen? Ja/nee
3. Welk element van de straatcultuur botst het meest met de schoolcultuur? Kruis 1 antwoord.
 - Nooit een fout willen toegeven
 - Het niet accepteren van een waarschuwing
 - Het praten op een brutale toon tegen u
 - Het eisen van respect, maar niet geven van respect
 - Het niet nemen van verantwoordelijkheid over het eigen gedrag
 - Het gebruikmaken van de zwakke plek van de leerkracht
 - Het spreken van straattaal
 - Een leerkracht beschuldigen van discriminatie
4. Zou u meer ondersteuning willen in de omgang met straatcultuur? Ja/nee
5. Kunt u een situatie omschrijven waarbij u te maken had met straatcultuur? Open vraag
6. Straatcultuur in de les ten aanzien van:
 - Groepsgedrag
 - Brutaal praten
 - Verbaal agressief
 - Lichamelijk agressief
 - Bedreigende situatie tussen leerling en leerkracht
 - Verbaal agressief tussen leerlingen onderling
 - Lichamelijk agressief tussen leerlingen onderling
 - Bedreigende situatie tussen leerlingen onderling
 - Straattaal
 - Geschreven straattaal

Voor het interview met de leerlingen heeft de scribe een topiclijst samengesteld aan de hand van de probleemstelling en de deelvragen.

Topiclijst Interview Leerlingen

- Leeftijd
- Etniciteit
- Straatcultuur
- Schoolcultuur
- Thuiscultuur
- Taal
- Gedrag
- Buurt
- Ouders
- Diefstal
- Vriendenkring/peergroup
- Schoolprestatie/leerresultaten
- Spijbelgedrag/schoolverzuim/schooluitval

Documentenanalyse

Bij dit onderzoek is ook gebruik gemaakt van persoonlijke documenten als aanvulling op de informatie die verzameld wordt via de interviews en observaties. In dit kader gaat het om niet-uitgelokte documenten die gecreëerd zijn door de Maatschappelijke Werker en een leerkracht van het Voorbereidend Jaar vanwege eigen gebruik, zoals dagboeken en observatieschriften. Deze behelzen de dagboeken van de Maatschappelijke Werker⁵ over de perioden 6 oktober 2017 – 18 juli 2018 en 1 oktober 2018 – 15 maart 2019 en observatieschriften van de leerkracht over de periode 1 oktober 2018 tot en met 9 februari 2019.

⁵ Zie Analyse Dagboeken in de bijlagen

3.5 Het onderzoeksproces (zie figuur 5 pagina 37)

3.5.1 Het oriënterend onderzoek

Volgens Baarda et al. (2018) kan een grondige oriëntatie onderzoek vooraf de waarde van het onderzoek zeer verhogen (Baarda, Bakker, Boullart, Fischer, Julsing, Peters & van der Velden, 2018). Vandaar dat er eerst gekozen is voor een oriënterend onderzoek waarbij tien LBO-scholen⁶ zijn bezocht door middel van de sneeuwbalmethode. Dit betekent dat personen uit de onderzoekspopulatie de onderzoeker assisteren bij het vinden van andere respondenten (Kleemans, Korf, & Staring, 2009). Hierbij zijn schoolleiders geïnterviewd met gebruikmaking van de topiclijst voor schoolleiders (zie paragraaf 2.3) Figuur 7 geeft een overzicht van de bezochte scholen in het oriënterend onderzoek.

Figuur 7

Overzicht LBO-scholen in het oriënterend onderzoek

Datum	LBO-school
16 mei 2019	LBO Reeberg
	LBO Koewarasan
	LBO Parvatischool
	LBO Cabell
	LBO Jagernath Lachmonstraat
23 mei 2019	LBO Saraswati
	LBO Shri Lakshmischool
	LBO De Gullitschool
24 mei 2019	LBO Hanna's Lust
18 juni 2019	LBO Kaykoesy School
Totaal aantal scholen	10

⁶ Het Lager Beroepsonderwijs (LBO) wordt in deze masterthesis niet uitputtend behandeld. Voor additionele informatie hieromtrent wordt verwezen naar het onderzoek van Soekhie (2017).

3.5.2 Resultaat oriënterend onderzoek

Zoals reeds in paragraaf 2.4 is aangegeven zijn tien LBO-scholen bezocht, waarbij schoolleiders zijn geïnterviewd aan de hand van een topiclijst voor schoolleiders. Uit de interviews is gebleken dat niet op alle LBO-scholen sprake is van opvallende probleemgedragingen van leerlingen die gerelateerd kunnen worden aan een straatcultuur.

Doordat het verzamelen van de data een cyclisch verloop heeft, waarbij het interviewen afgewisseld wordt met het analyseren (Mortelmans, 2009, p. 135), heeft de analyse van de data die verkregen is uit het oriënterend onderzoek geresulteerd dat het onderzoek uiteindelijk een case study⁷ is geworden van een LBO-school in het district Wanica (zie Rapportage Fieldwork in bijlage 4).

Case studies hebben per slot van rekening als doel een grondige studie te maken van de context waarin het fenomeen plaatsvindt, zodat er een bijdrage wordt geleverd aan theorievorming (Yin, 2014). Voor deze LBO-school is gekozen, daar er hier leerlingen zitten die kenmerken vertonen die vermoedelijk gerelateerd kunnen worden met straatcultuur zoals: spijbelgedrag, schooluitval, agressief gedrag, storend gedrag en wangedrag.

3.6 Analyse-eenheden

In paragraaf 1.5 is reeds aangehaald dat volgens Marzano (2009) een goede communicatie ertoe leidt dat de schoolleider duidelijke doelen kan stellen voor de school. Een goede schoolleider bouwt een cultuur met een positieve invloed op de leerkrachten die verder een positieve invloed uitoefenen op de leerlingen. Op grond hiervan zijn de analyse-eenheden voor deze case study leerkrachten en leerlingen van de gekozen LBO-school in het district Wanica. De leerkrachten voor dit onderzoek zijn benaderd via de schoolleider.

Gelet op de criteria van kwalitatief onderzoek en de beoogde validiteit betrouwbaarheid dienen minimaal acht tot tien respondenten van een homogene groep te worden geïnterviewd om een kans

⁷ De sterkte van een case study ligt in het feit dat data kan leiden tot het identificeren van patronen en/of relaties bij theorievorming. Een zwakte is dat de resultaten niet generaliseerbaar zijn naar de populatie (Yin, 2014).

te hebben tot theoretische saturatie. Uiteindelijk hebben twaalf leerkrachten van de in totaal 28 leerkrachten die verbonden zijn aan deze school deelgenomen aan dit onderzoek. Het gaat hierbij om elf vrouwelijke leerkrachten en één mannelijke leerkracht van verschillende afkomst, waarbij de Creoolse afkomst dominant is. Het aantal dienstjaren in het onderwijs varieert tussen de 3 en 34 jaren. De jongste leerkracht is in de leeftijdscategorie 20 – 30 jaar. De oudste deelnemer is in de leeftijdscategorie 50 – 60 jaar. Tabel 1 geeft een overzicht van de leerkrachten die hebben deelgenomen aan dit onderzoek gesplitst naar geslacht en leeftijdscategorie.

Tabel 1

Leerkrachten in de case study naar geslacht en leeftijdscategorie

		Leeftijdscategorie				Totaal
		20-30	30-40	40-50	50-60	
geslacht	man	0	1	0	0	1
	vrouw	1	5	2	3	11
Totaal		1	6	2	3	12

Om de juiste leerlingen te identificeren voor dit onderzoek, is contact gemaakt met de Maatschappelijke Werker die bij dit onderzoek als gatekeeper⁸ fungeert. Zij heeft op haar beurt haar Dagboeken ter beschikking gesteld voor verdere analyse. De analyse van de Dagboeken heeft geresulteerd in een overzicht van leerlingen (lijst met namen) die verwezen zijn geworden naar de Maatschappelijke Werker en de reden van verwijzing (zie Analyse Dagboeken Maatschappelijke Werker in de bijlagen). Uit dit leerlingen-overzicht zijn de respondenten aselect gekozen voor een doelgerichte steekproef. Doelgericht steekproeftrekken vertrekt van criteria die de onderzoeker opstelt om zijn eenheden te selecteren (Mortelmans, 2009, p. 149), omdat bij dit kwalitatief onderzoek niet de bedoeling is om antwoorden te geven die generaliseerbaar zijn naar de populatie. De generaliseerbaarheid moet gezocht worden in het geven van antwoorden op theoretische vragen. Externe validiteit is haalbaar, vanwege het feit dat het hier niet gaat om statistische generaliseerbaarheid, maar meer in het bijzonder om het theoretisch kunnen generaliseren.

De inclusiecriteria die gesteld zijn bij het selecteren van de respondenten betekent dat de leerlingen

⁸ Persoon die toelating moet geven alvorens het studiegebied binnen te treden en waarmee onderhandeld is over condities van toegang (VPPK, 2017).

moeten voorkomen in het leerlingen-overzicht waarbij de reden tot verwijzing enige indicaties van straatcultuur hebben, zoals het straatcultuur hebben, zoals het veelvuldig laatkomen en/of laat de lessen volgen en storend gedrag, wangedrag en/of lastig gedrag, weglopen van school en veelvuldig verzuim. Na deze selectie wordt uit de lijst leerlingen aselect getrokken en worden zij geïnterviewd.

De exclusiecriteria hebben betrekking op leerlingen die om andere redenen dan de bovengenoemde indicaties van straatcultuur zijn verwezen naar de Maatschappelijke Werker.

De leerlingen zijn geïnterviewd gedurende de periode van 21 juni 2019 tot en met 25 juli 2019. In figuur 8 is een overzicht gegeven van de respondenten die overwegend uit jongens bestaat, omdat volgens Boer (2004) jongens vaker externaliserende problemen vertonen dan meisjes (zie paragraaf 2.3). De gesprekken met de leerlingen zijn opgenomen op een voice-recorder ter ondersteuning van de beschrijving en om de interviews te kunnen transcriberen. De letterlijke teksten van twee voorbeeldinterviews zijn toegevoegd als bijlagen 7 en 8.

Figuur 8

Overzicht van de leerlingen van de LBO-school in het district Wanica

Respondent	voice	geslacht	etniciteit	leeftijd	woonomgeving	Schoolresultaat aan het eind van het schooljaar
1	004 005 006	M	Gemengd	15 jaar	Rijsdijck	schooluitval
2	007	M	Creool	17 jaar	Welgedacht B	Bevorderd
3	008	M	Gemengd	17 jaar	Commissarisweg	Bevorderd
4	009	M	Creool	15 jaar	Hanna's Lust	Niet bevorderd
5	010	M	Creool	16 jaar	Van Drimmelenlaan	schooluitval
6	011	M	Hindostaan	16 jaar	Bijlhoutweg	schooluitval
7	012	M	Marron	16 jaar	Welgedacht A	schooluitval
8	geen	M	Gemengd	16 jaar	Commissarisweg	schooluitval
9	geen	M	Hindostaan	16 jaar	Reeberg	schooluitval

3.7 Dataverwerking en –analyse

Van Staa en Evers (Van Staa & Evers, 2010) pleiten voor het toepassen van het bekende concept ‘triangulatie’ – traditioneel gedefinieerd als het toepassen van meerdere dataverzamelingmethoden in een studie – op kwalitatieve data-analyse, om zo de diepte, kwaliteit en eventueel reikwijdte van de bevindingen te vergroten. Op grond hiervan heeft de scribent meerdere verzamelingmethoden gebruikt zoals deskresearch en fieldresearch in de vorm van veldnotities, interviewtranscripten en andere geschreven bronnen. Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden moesten grote hoeveelheden te analyseren ruw materiaal op systematische wijze ontleed, herschikt, georganiseerd en geïnterpreteerd worden. Het doel van kwalitatieve data-analyse is immers om te komen tot reductie, interpretatie en reconstructie van de verzamelde gegevens in een continu voortschrijdend proces (Van Staa & Evers, 2010).

In eerste instantie is gekozen voor de gefundeerde theorie (Boeije, 2014) die start met open coderen, gevolgd door axiaal en selectief coderen die uiteindelijk uitmondt in een aantal centrale categorieën waarmee de data ingedeeld worden. Deze vorm van analyseren is tijdrovend, gedetailleerd en ingewikkeld (Van Staa & Evers, 2010), vandaar dat zij pleiten voor een andere manier om de kwaliteit en diepgang van de analyse te bevorderen, namelijk analysetriangulatie die zij ‘thick analysis’ noemen. Analyse triangulatie vergroot de validiteit dus vooral door te zorgen voor complexe inzichten en een dieper of breder begrip. Deze techniek is toegepast bij dit onderzoek. Ten eerste zijn de interviews getranscribeerd met behulp van notes en audiomateriaal. Ten tweede de informatie uit het Leerlingen Observatieschrift en de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker is geanalyseerd en vergeleken met de antwoorden uit de interviews.

De analysemethode die is gebruikt is de vergelijking voor interviewresultaten, namelijk: 21 interviews (12 leerkrachten en 9 leerlingen).

De dagboeken van de Maatschappelijke Werker zijn geanalyseerd door de redenen tot verwijzing te coderen. De codes zijn opgesomd, waarna er een turflijst is opgemaakt om te komen tot de modus (zie Analyse Dagboeken van de Maatschappelijke Werker in de bijlagen).

De leerlingen observatieschriften zijn geanalyseerd door middel van coderingen die als comments zijn geplaatst in het observatieschrift (zie Analyse Leerlingen Observaties in de bijlagen). Deze codes zijn gegroepeerd en onder één noemer gebracht en verder geanalyseerd.

De leerkrachten hebben de vragenlijsten mondeling beantwoord, waarbij de antwoorden gelijk zijn verwerkt in SPSS versie voor een overzichtelijk databestand.

De interviews van de leerlingen zijn uitgetypt en de transcripten geanalyseerd. Aan de hand van de topiclijst zijn de antwoorden geselecteerd, geordend en gecodeerd. Daarna wordt naar verbanden gezocht tussen de codes.

4. Onderzoekresultaten

In de voorgaande hoofdstukken is ingegaan op het theoretische kader en de methodische karakterisering van het onderzoek. Door middel van een case study is gepoogd antwoord te krijgen op de centrale onderzoeksvraag:

Welke probleemgedragingen vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs in Suriname en hoe verhoudt dit zich tot straatcultuur, gezinscultuur en schoolcultuur?

In dit deel van deze masterthesis zullen de resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd.

Een opvallend antwoord van een schoolleider ten aanzien van problematisch leerlingengedrag is het volgende:

‘Bij problematisch leerlingengedrag heeft het te maken met de thuissituatie. Daarnaast hebben privéaangelegenheden van de leerkracht en de dagelijkse beslommeringen ook invloed op de manier waarop leerkrachten met hun leerlingen omgaan. Het leerstofprogramma moet afgerond worden, waardoor sommige zaken leerling aangaande op de achtergrond komen. Leerlingen zijn niet onhandelbaar, maar ik erger me wel aan de lakse houding van sommige ouders.’

Uit het bovenstaande komt duidelijk naar voren dat problematisch leerlingengedrag wordt bevestigd en dat dit gedrag toegeschreven wordt aan de thuissituatie van de leerling.

Op een andere LBO-school heeft de geïnterviewde duidelijk gemaakt dat leerlingen met probleemgedrag worden verwezen naar de Maatschappelijke Werker.

‘Thans zijn er meer dan 50 probleemgevallen, variërend van pestgedrag tot huiselijke- en financiële problemen. Ten aanzien van de straatcultuur: leerlingen dienen het verschil tussen deze cultuur en de schoolcultuur worden bijgebracht. De driehoeksverhouding ouder-school-kind is van belang bij de aanpak van problemen, vooral wanneer het te maken heeft met het gedrag op school. Een voorbeeld betrof een leerling die vanuit de school werd begeleid, waarbij de terugkoppeling met de ouders ontbrak, vanwege het feit dat de ouder zich nimmer had aangemeld op school. Uiteindelijk was deze leerling permanent weggebleven van school, omdat hij moeite had om zich te houden aan de schoolcultuur. Dus wanneer de toezicht te weinig overlaat, blijft de leerling weg.’

4.1 Resultaat Case study

4.1.1 Interview Leerkrachten

Zoals eerder in paragraaf 2.6 is aangegeven hebben twaalf leerkrachten aan dit onderzoek deelgenomen. Alle twaalf leerkrachten bevestigen de aanwezigheid van een straatcultuur op deze school en tien leerkrachten ervaren tevens groepsgedrag. Eén van de leerkrachten gaf het volgende aan:

‘Een groep jongens die tijdens de les bezig waren met hun eigen zaken. Toen ik naar ze toeliep om te vragen waarmee zij bezig waren, gaven ze doodleuk als antwoord dat ze over die oefening spraken. Geen van ze hadden een stencil of schrift op tafel gezet. Op de vraag op welke pagina ik was en over welke oefening ik sprak, konden ze geen antwoord geven. Eén van de jongens was ook brutaal geweest om te zeggen of ik niet rustig mijn les kan geven. Deze jongens hadden een codetaal. Dit hoorde ik toen ze spraken en begreep bepaalde zaken niet.’

Een andere leerkracht haalt een situatie aan waarbij een leerling storend gedrag vertoonde.

Wanneer hij daarover wordt aangesproken, gaat hij nog luider praten en valt een andere leerling lastig.

‘Leerling doet maar wat hij wil in de klas en past de straattaal toe in de klas. Omdat er thuis geen toezicht is, gaat hij uit huis hoe laat hij wil en komt ook thuis hoe laat hij wil. Zijn ouders zijn gescheiden, zodra hij bij zijn vader is, wordt hij aan zijn lot overgelaten en als hij bij zijn moeder is, vindt de moeder dat zij wel goed op hem let. De moeder vertelde dat hij werd misbruikt door zijn oom, dus hij heeft begeleiding nodig. Voordat de moeder dit vertelde vertoonde hij al die tijd hinderlijk gedrag. Hij wilt niet gewaarschuwd worden, het moment ik dat doe, doet hij nog erger. Luider praten zonder dat iemand hem wat vraagt of zegt. En anderen lastig vallen bijvoorbeeld een fles sap pakken van een medeleerling die nog niet geopend is en drinkt alles op zonder toestemming. Daarna zegt hij aan die andere leerling dat hij geen andere zal kopen, want hij had dorst.’

Andere opvallende resultaten ten aanzien van straatcultuur is het feit dat:

- 11 (elf) leerkrachten dagelijks meemaken dat leerlingen straattaal gebruiken;
- 8 (acht) leerkrachten dagelijks te maken hebben met verbaal agressief gedrag tussen leerlingen;
- 4 (vier) leerkrachten dagelijks lichamelijk agressief gedrag tussen leerlingen onderling ervaren.

In tabel 2 wordt het bovenstaande geïllustreerd.

Tabel 2

Uitingen van straatcultuur

Straatcultuur	Aantal leerkrachten		
	wel	niet	totaal
Dagelijks straattaal	11	1	12
Dagelijks verbaal agressief gedrag	8	4	12
Dagelijks lichamelijk agressief gedrag	4	8	12

Ten aanzien van de geldende schoolregels, wordt in het onderstaande tabel 3 de resultaten overzichtelijk gemaakt.

Tabel 3

Resultaten ten aanzien van schoolregels

Schoolregels	eens	oneens	totaal
1. duidelijke schoolregels	10	2	12
2. leerlingen op de hoogte van schoolregels	8	4	12
3. toezicht naleven schoolregels	7	5	12
4. duidelijke sanctieprotocol	4	8	12
5. gelijke sancties voor alle leerlingen	5	7	12

Opgemerkt dient te worden dat het evident is dat volgens de leerkrachten er duidelijke schoolregels aanwezig zijn en dat de leerlingen op de hoogte zijn van deze schoolregels. De toezicht tot het naleven van deze schoolregels kan wel strakker worden aangepakt, daar vijf leerkrachten het oneens zijn daarover. Daarnaast ontbreekt de school een duidelijke sanctieprotocol en er worden

ongelijke sancties getroffen voor leerlingen. Verder zijn alle twaalf leerkrachten het erover eens dat zij volledig worden ondersteund door het directieteam bij de aanpak van lastig leerlingengedrag. Op de vraag of zij ook volledig worden ondersteund door de Maatschappelijke Werker, is één leerkracht het oneens daarover.

Op de vraag of er een gedoogcultuur op school heerst ten aanzien van de geldende schoolregels, zijn acht leerkrachten het daarmee eens. In tabel 4 is aangegeven op welke manier deze gedoogcultuur tot uiting komen. Drie leerkrachten vinden dat niet altijd even streng wordt opgetreden in de omgang met schoolregels. Vier leerkrachten vinden dat dit gebeurt vanwege het feit dat leerkrachten het per situatie bekijken en vier leerkrachten vinden dat hun collega's slecht toezien op het naleven van de schoolregels.

Tabel 4
Uitingen van gedoogcultuur met betrekking tot schoolregels

Gedoogcultuur	Frequentie
niet altijd even streng in de omgang met schoolregels	3
bekijkt graag per situatie	4
veel collega's zien slecht toe op schoolregels	4
anders	1
Totaal	12

4.1.2 Interview leerlingen

In dit deel van deze masterthesis worden de deelvragen beantwoord om uiteindelijk te komen tot de beantwoording van de centrale onderzoeksvraag.

1. Welk probleemgedrag vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs?

Uit de interviews met de leerlingen is naar voren gekomen dat het probleemgedrag dat de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs vertonen, vallen onder de begrippen grensoverschrijdend gedrag en storend gedrag. Op de dimensie psychisch grensoverschrijdend gedrag wordt genoemd 'uitschelden', maar ook ander verbaal geweld als beledigen, plagen en

pesten. Daarnaast worden stelen en spijbelen als indicatoren van antisociaal gedrag genoemd.

Het bovengenoemde blijkt uit de volgende citaten:

'Uhhmm... druk, uhm... stoer, houden van vechten, uitschelden, uhm...de leerkracht beledigen, de andere kinderen beledigen, zoiets....misschien de andere kinderen plagen, ze weten niet om te praten tot die andere kinderen, beledigen, ja...en stelen van een ander...Misschien iemands ding nemen en de persoon wil het terug en dan ga je met die persoon dan vechten, omdat dat ding niet van jou is, maar van die andere persoon, zoiets...(Ricardo)

Spijbelen, brengen wapens op school

De volgende citaten zijn voorbeelden van het storend gedrag van de LBO-leerlingen die in de school worden ervaren door medeleerlingen, zoals het agressieve gedrag en het dwars en opstandig gedrag tegen volwassenen.

Grote mond hebben voor de leerkracht, geen respect hebben [...] (Melvin)

Wild, uitschelden, krachttermen gedoe. Ze zijn vaak agressief. (John)

2. Wat verstaan de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs onder thuiscultuur, schoolcultuur en straatcultuur?

Volgens de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs is straatcultuur alles wat te maken heeft met straatgedrag, de hele dag op straat vertoeven, op de hoeken staan, roken, drugs, stelen, stoergedrag en peerpressure. Ook het gebruik van 'wakaman taal' wordt gezien als straatcultuur.

De volgende fragmenten komen uit de afgenomen interviews:

'Het heeft te maken met straatleven, wat er allemaal op straat gebeurt, bijvoorbeeld straatwoorden zijn gewoon 'ofa' en 'ai e go' enzo. Nou, die kinderen, ze tonen meestal hun straatgedrag, [...] dus op straat is het een beetje 'gangster fasi', ze willen die kinderen pesten, bijvoorbeeld bedreigen met bepaalde dingen.' (John)

[...]...mensen die roken en op de hoeken staan, misschien de hele dag op straat blijven. De manier [...] hoe die mannen van de straat praten, uitscheldwoorden ... ze lopen de hele dag op straat, ze gaan slechte dingen doen. Als een 'gangster': ze gaan (zich) anders gedragen (Ricardo)

‘Wakaman taal’, dat zeggen de meeste mensen, ‘wakaman taal’ is Sranan Tongo (Melvin)

‘getto’, seks, moni...snel geld maken op straat...dope verkopen. Aan drugs doen (Mahesh)

In het onderstaande figuur 9 is een overzicht gegeven van de uitingsvormen van straatcultuur die voorkomen in het Lager Beroepsonderwijs. Deze kenmerkt zich door middel van grensoverschrijdend gedrag, storend gedrag, anti-intellectuele houding en straatgedrag van de LBO-leerlingen.

Figuur 9

Overzicht van de uitingsvormen van straatcultuur in het LBO

Grensoverschrijdend gedrag	Storend gedrag	Anti-intellectuele houding	Straatgedrag
uitschelden	geen respect hebben	geen schoolspullen meenemen	getto gedrag
beledigen	zich verzetten tegen volwassenen	geen participatie tijdens de les	drugsgebruik
pesten	weigeren te voldoen aan regels of verzoeken	niet gemotiveerd	roken
bedreigen	ruzie maken met volwassenen		geen Nederlands praten
vernieling en/of diefstal van eigendommen van een ander	anderen met opzet ergeren		straatwoorden
liegen	prikkelbaar		getto woorden
stelen	boos of woedend gedrag vertonen		peerpressure
spijbelen (verzuimen)	agressief gedrag vechten		Sranan Tongo
			meer op straat dan thuis

Enkele opvallende citaten uit de interviews:

Stelen

'...de kinderen van de straatcultuur hebben het soms ook niet altijd zo breed, waarvan ze ook de mooiste dingen willen hebben, en daar gaat het stelen beginnen, waarvan ze denken van: 'ey, die daar heeft een mooie 'patta' en ik wil het ook hebben en zolang je ziet, je gaat het niet kunnen vinden, dan ga je het willen nemen van een ander en dus daar begint het stelen, dus ja, soms hangt het vanaf dus als je het niet zo breed thuis hebt, dus dan gebeuren deze dingen soms ook. Want je wil ook de beste dingen hebben zoals de anderen van de schoolcultuur' (Fer)

'Stelen is ook iets van de straat. Ik heb het wel zoveel keren in de klas ontdekt. Iemand als Don hij heeft laatst srd100 van me tas gestolen. En ik moest die dag toevallig stroom gaan betalen voor me moeder. Ik zei Don nog..., ik moet stroom betalen, me moeder heeft me geld gegeven en ik zat. Nou ben ik in me tas gegaan, ik heb die srd100 niet meer gezien. Een week of na een maand heeft hij me gezegd. 'Mi o taigi wan san'¹⁴, maar je moet niemand zeggen, heeft hij me gezegd, ze hebben een srd100, hij zei vijftig, maar het was een srd100 van me genomen. Ben wist ook iets ervan, want ze hebben dat geld onderling verdeeld. Heb ik hem ook niets meer gezegd, wanneer ik hem zie, laat ik het gewoon. Bij die dag zou ik stroom gaan betalen, heb ik dat geld niet meer srd100 toen ben ik thuis gegaan. Pas over een week, heb ik gehoord dat zij het waren. Toevallig had ik spaargeld thuis, heb ik daarmee betaald.' (John)

Agressief gedrag

Soms, net daar in die hoek juffrouw, 'wan boi trow wan sturu' (Nederlands: een jongen heeft een stoel gegooid) (Mahesh)

Verzuim (spijbelen)

'Kijk leerlingen van onze klas, [...] 2^e kwartaal hij had bijna 41 verzuimen. Zijn moeder weet, zijn vader brengt hem altijd naar school tot naar school hor. Hij zakt, zijn vader gaat weg, hij komt niet naar zijn klas. De laatste schooldag, we hadden ouderochtend, zijn moeder heeft gevraagd, hoe komt het 41 verzuimen, je was bijna misschien twee dagen thuis, van waar komen die 39 dagen.

¹⁴Vertaald: ik zal je wat vertellen

...hij gaat spijbelen met vrienden van de 1e en 2e klas. Tot nu toe, vandaag is hij ook gekomen, maar niet in de klas gekomen, repetities maakt hij ook niet, 3e kwartaal één repetitie alleen heeft hij gemaakt hij komt, hij gaat weg, hij komt niet eens nu op school. Hij gaat weg ..

...je kijkt naar anderen ze trekken dure dingens aan, dan zeg je van, je wil het ook, dan zo begint het eerst spijbelen, dan ga je denken: 'boi vandaag ga ik niet naar school', ik ga werken en dan ga ik geld maken, dan ga ik morgen naar school. En vandaar zo is er groot geld dan is er een manier hier die je kan krijgen. En vandaar dat je meestal...dan zegt hij: 'Kom twee dagen no,' dan kom je twee dagen niet naar school, en zo ga je op den duur niet meer naar school, ' (Sadhoe)

Straatgedrag

Grote mond hebben voor de leerkracht, geen respect hebben. ... ze gaan geen lessen willen volgen. 'We gaan vandaag geen les volgen, we gaan weg. Nou, die kinderen, ze tonen meestal hun straatgedrag, ze willen altijd... dus op straat is het een beetje 'gangster fasi' ze willen die kinderen pesten, bijvoorbeeld bedreigen met bepaalde dingen. Roken, ze willen niet naar school, ze willen niet leren, ze lopen met andere vrienden. Ze brengen geen boeken, schriften, ze praten door de klas en die kinderen die willen, ze pesten hun. (Melvin)

Aan drugs doen. Misschien roken of wat ze gewoonlijk doen op straat.

We blijven tot 24.00 u tot 1u, gingen we over straat, dat vooral...achteruit, dan reden we weg, maar ze hebben ons nooit gepakt (Mahesh, 15 jaar)

...tot tot hoe laat blijven jullie op straat?

Boi juffrouw, soms soms tot 3uur in de ochtend (Ricardo, 16 jaar)

3. Hoe verhoudt straatcultuur zich ten opzichte van de thuiscultuur en schoolcultuur in het Lager Beroepsonderwijs?

De kinderen die schoolcultuur hebben, bijvoorbeeld als je je best doet, dus dan kan je alles van je ouders krijgen, bijvoorbeeld, een dure telefoon, of een dure 'patta'. Maar de kinderen van de straatcultuur hebben het soms ook niet altijd zo breed, waarvan ze ook de mooiste dingen willen hebben, en daar gaat het stelen beginnen, waarvan ze denken van: 'ey, die daar heeft een mooie

'patta' en ik wil het ook hebben' en zolang je ziet, je gaat het niet kunnen vinden, dan ga je het willen nemen van een ander en dus daar begint het stelen, dus ja, soms hangt het vanaf, dus als je het niet zo breed thuis hebt, dus dan gebeuren deze dingen soms ook. Want je wil ook de beste dingen hebben zoals de anderen van de schoolcultuur van daar begint het stelen (Fer).

Het bovenstaande citaat geeft aan hoe straatcultuur, thuiscultuur en schoolcultuur met elkaar interacteren. Om kinderen te motiveren binnen de schoolcultuur, worden ze door hun ouders beloond (thuiscultuur), bijvoorbeeld met een dure telefoon of 'patta' (Nederlands: gympie). Kinderen met een straatcultuur hebben het soms niet breed, maar willen wel de mooiste dingen hebben, waardoor zij beginnen te stelen.

De opvoeding binnen het gezin is doorslaggevend voor de manier hoe jongeren zich opstellen op school. Dit blijkt uit de volgende citaten:

Als ze van kleins af zo zijn opgevoed, zijn die ouders natuurlijk ook zo, want je hebt bepaalde ouders die opkomen tegen mensen of leerkrachten. Ze willen niet eens luisteren wat de leerkrachten zeggen, omdat ze van jongs af zo zijn opgevoed. Thuis gaat het meer om het Nederlands spreken: 'Hoe gaat het met u, het lukt wel...al deze dingen.' Ik ben niet van jongs af zo opgevoed, dus mijn moeder gaat komen vragen, met de leerkracht praten, met mij praten, dus ja...dus die ouders die zo, dus van kleins af zo zijn opgevoed, kunnen zich soms misdragen op school en dat is niet goed. Terwijl je eerst moet vragen waarom, wat er aan de hand is. Sommige zijn, bijvoorbeeld, van jongs af aan getto opgegroeid, dus ze vertonen dat gedrag ook op school, omdat ze niet hebben geleerd hoe om te gaan met bijvoorbeeld het Nederlands spreken. Ze hebben niet geleerd hoe ze goed Nederlands kunnen spreken, dus dan willen ze datzelfde gedrag op school vertonen wat ze thuis hebben geleerd. (Fer)

De taal die gebezigd wordt in de straatcultuur verschilt van de thuiscultuur en de schoolcultuur. Op straat wordt meer 'Sranan Tongo' gebruikt, en thuis en op school wordt meer Nederlands gesproken. Zie de volgende citaat:

Nou, de straatcultuur verschilt helemaal veel van de thuiscultuur, want op straat praten we meestal 'Sranan Tongo' en thuis niet. Op straat is het een beetje getto woorden [...] bijvoorbeeld straatwoorden zijn gewoon 'ofa' en 'ai e go' enzo... In mijn buurt heb je dat ook, vooral als ik bal ga spelen, is het gewoon: 'ay, ofa' deze dingen, we praten niet echt Nederlands met elkaar, ze zeiden van ja alleen met meisjes moet je Nederlands praten, dat soort dingen daar...(Fer)

De schoolcultuur is meer feminien in tegenstelling tot de masculiene straatcultuur. Hieronder volgen enkele citaten die dit ondersteunen.

Eigenlijk is school voor meisjes, mannen werken. Ja, maar je moet ergens starten. Ja, dus naar school komen is dus toch beter, omdat via daar kan je bepaalde dingen extra leren, want op straat...je kan gewoon gaan werken, maar bijvoorbeeld als je naar school bent gekomen en je hebt het vak geleerd, dan kan je het beter doen dan als je gewoon via de straat zou gaan werken. Ik vind dat naar school komen toch beter is, dus ja...dat is het...(Fer)

De schoolcultuur kan resulteren tot het hoger klimmen op de maatschappelijke ladder, de straatcultuur daarentegen kan leiden tot hoog lessenverzuim, spijbelen en slechte schoolprestaties. De volgende citaten zijn tijdens de interviews met de leerlingen naar voren gekomen:

Het schoolcultuur is meestal je iets bij te leren vind ik, school is meestal je iets bij te leren om goed Nederlands te spreken, bijvoorbeeld als je met iemand ouder praat, dus goed Nederlands spreken, ja je kan verschillende talen leren, dus de school is eigenlijk, is gewoon een cultuur om je iets bij te brengen dan je voorheen was. Als je voorheen slecht was en je komt naar school, dan leer je iets bij. Beter Nederlands spreken of beter Engels spreken. Dus de school is meestal om je een stapje hoger te brengen naar je toekomst.

Kinderen met een straatcultuur, de prestaties zijn niet goed op school, want het neemt ietsje langer om bepaalde dingen aan te leren en soms zijn ze ook afwezig in de klas of dan praten ze met iemand anders ofzo...dus hun prestaties zijn niet altijd normaal dan van die kinderen van de schoolcultuur.

De door El Hadioui (2011) aangehaalde ongeschreven codes in de vorm van handgebaren, gezichtsuitdrukkingen en lichaamshoudingen worden in Suriname geuit in de vorm van 'boks', krommen van de lippen als teken van onvrede, 'tjuri' en half liggend in een stoel zitten met beide benen op een andere stoel en het zitten op tafel.

4.2 Dagboeken van de Maatschappelijke Werker

Het probleemgedrag van de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs

Uit de analyse is gebleken dat het wangedrag en storend gedrag belangrijke redenen zijn tot verwijzing naar de Maatschappelijke Werker. Andere redenen die ook zijn opgevallen zijn onder andere: het veelvuldig laatkomen of laat in de klas aankomen om de lessen te volgen, het weglopen van school en veelvuldig verzuim. Bij wangedrag en/of storend gedrag worden de volgende indicatoren gerekend: vechten, uitschelden, beledigen, pesten, plagen, stelen, geen respect tonen en agressief gedrag vertonen. Onder veelvuldig verzuim wordt hier begrepen wel vertrokken van huis, maar niet op school aankomen en/of de lessen verzuimen. In tabel 5 zijn de resultaten naar belangrijkheid gerangschikt en overzichtelijk gemaakt.

Tabel 5

Frequentietabel: Reden tot Verwijzing naar de Maatschappelijke Werker

Frequentie	Reden tot verwijzing naar de Maatschappelijke Werker
90	wangedrag en/of storend gedrag
72	Veelvuldig laatkomen en/of laat de lessen volgen
54	Weglopen van school
15	Veelvuldig verzuim

4.3 Leerlingen Observatieschriften

De analyse van de Leerlingen observatieschriften heeft geresulteerd in een overzicht van het vertoonde probleemgedrag van de leerlingen van het LBO. Het grensoverschrijdend gedrag kwam voor in het Leerlingen observatieschrift in de vorm van: geen respect, misdraging, krachttermen en vandalisme. Ook het storend gedrag dat zich in een aantal indicatoren vertoont, namelijk: anti-gesag gedrag, beschuldigingen, brutaliteit, diefstal, pestgedrag en ruzie zoeken. Een hoge mate van verzuim viel ook op. Onder verzuim wordt hier begrepen: verzuimt de school, verzuimt de les en het weglopen van school. In het onderstaande tabel 6 worden de indicatoren van probleemgedrag in relatie gebracht met de frequentie (geturfde aantallen) in de Leerlingen Observatieschriften.

Tabel 6

Frequentietabel: Indicatoren Probleemgedrag in de Leerlingen Observatieschriften

Indicatoren probleemgedrag	frequentie
Storend gedrag	67
Verzuim/spijbelen	67
Grensoverschrijdend gedrag	13

5 Conclusie, discussie en aanbevelingen

In dit laatste deel van deze masterthesis wordt de conclusie van dit kwalitatief onderzoek gepresenteerd en de bijbehorende discussie en aanbevelingen gedaan. Opgemerkt dient te worden dat de resultaten die voortvloeien uit dit onderzoek aan tijd en context gebonden zijn. De resultaten zijn niet generaliseerbaar naar de populatie, omdat de scribent met een doelgerichte steekproef heeft gewerkt.

5.1 Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de volgende centrale onderzoeksvraag: *Welke probleemgedragingen vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs in Suriname en hoe verhoudt dit zich tot straatcultuur, gezinscultuur en schoolcultuur?*

Hiervoor is een casestudy uitgevoerd op een LBO-school in het district Wanica, waarbij de schoolleider, de Maatschappelijke Werker, leerkrachten en leerlingen zijn geïnterviewd. Daarnaast zijn de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker en de Leerlingen Observatieschriften geanalyseerd.

Zoals uit het onderzoek is gebleken manifesteert het probleemgedrag van de leerlingen van het LBO zich in de volgende gedragingen: druk, vechten, agressief, uitschelden, beledigen, plagen, pesten, stelen, geen respect hebben en spijbelen. Ook de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker en de Leerlingen observatieschriften geven een indicatie van het wangedrag en/of lastig gedrag, storend gedrag, veelvuldig laatkomen, hoog verzuim en eventueel schooluitval.

Straatcultuur is alles wat te maken heeft met straatgedrag, de hele dag op straat vertoeven, op de hoeken staan, roken, drugs en dope verkopen, snel geld verdienen, spijbelen, stelen, bedreigen, stoergedrag, 'gangster fasi', gettagedrag en peerpressure. Ook het gebruik van 'wakaman taal' wordt gezien als straatcultuur, namelijk: het gebruik van straatwoorden, uitscheldwoorden en gettowoorden. In het LBO komen de volgende uitingsvormen van straatcultuur voor, zoals: pesten, bedreigen, uitschelden, ander verbaal geweld (beledigen), vernieling en/of diefstal van eigendommen van een ander, dwars en opstandig gedrag (geen respect hebben), zich verzetten tegen volwassenen en/of weigeren te voldoen aan regels of verzoeken, geen schoolspullen

meenemen, geen participatie tijdens de les, ruzie maken met volwassenen, prikkelbaar, boos of woedend gedrag vertonen, anderen met opzet ergeren, storend gedrag, antisociaal gedrag: liegen, stelen, spijbelen (verzuimen) en vechten, geen Nederlands, getto woorden, Sranan Tongo, straatwoorden, drugsgebruik, roken, straatgedrag (getto gedrag), peerpressure en slechte schoolprestaties.

Uit dit kwalitatief onderzoek is gebleken dat de thuiscultuur bepalend is voor de manier hoe jongeren zich opstellen op school. De taal die gebezigd wordt in de straatcultuur is overwegend ‘Sranan Tongo’ en thuis en op school wordt meer Nederlands gesproken. Waar de schoolcultuur een betere toekomstperspectief kan bieden kan de straatcultuur daarentegen resulteren in een hoog lessenverzuim, spijbelen en slechte schoolprestaties.

5.2 Discussie

Dit kwalitatief onderzoek is betrouwbaar vanwege de toepassing van triangulatie. Naast primaire data in de vorm van diepte-interviews is er ook gebruik gemaakt van secundaire data zoals de Dagboeken van de Maatschappelijke Werker en Leerlingen observatieschriften om de betrouwbaarheid van de resultaten te garanderen. Er is op verschillende niveaus interviews afgenomen, namelijk schoolleiders, Maatschappelijke Werker, leerkrachten en leerlingen. Bovendien heeft de scribe haar analyses onderworpen aan het oordeel van een tweede partij om intersubjectiviteit te bewerkstelligen (Maxwell, 2005; Maso & Smaling, 1998). Op basis hiervan kan gesteld worden dat bij een herhaling van dit onderzoek, de resultaten hetzelfde zouden zijn en dat daarmee de resultaten valide genoemd kan worden.

In de context van deze thesis wordt deze aangegeven als het pedagogisch klimaat: gezinscultuur/thuiscultuur (ouders, opvoeders), schoolcultuur (schoolleider, leerkrachten en leerlingen) en straatcultuur (vrije tijd, leeftijdsgenoten, peers) en hoe deze drie culturen met elkaar interacteren. Tevens wordt er aandacht besteed aan de gevolgen van het probleemgedrag op leerlingenniveau (overlastgevend gedrag, leerling vindt de school onnodig en kiest definitief voor het leven van de straat), klasniveau (onrust, ruzies met leerkrachten, leerlingen onderling) en schoolniveau (verstoring onderwijssituatie, houdt zich niet aan de schoolregels, schooluitval).

Om probleemgedrag te identificeren zoals omschreven in het Model van Van der Ploeg (2007,

2011) zijn in dit onderzoek twee verschillende topiclijsten gebruikt (zie in de bijlagen). Het probleemgedrag wordt in verband gebracht met straatcultuur, thuiscultuur en schoolcultuur. Dit onderzoek heeft een beeld geschapen van de uitingsvormen van straatcultuur binnen de school bij het Lager Beroepsonderwijs.

Ten eerste, van de negen geïnterviewde leerlingen bleek dat slechts twee leerlingen zijn bevorderd, één niet bevorderd en zes gevallen van schooluitval. Uit het Leerlingen observatieschrift is tevens af te leiden dat uitgerekend leerlingen van het Voorbereidend Jaar van het LBO die gedurende twee kwartalen zijn geobserveerd in het schooljaar 2018 – 2019, vier van de zes leerlingen het schooljaar niet hebben afgerond (=schooluitval). Dit resultaat is in overeenstemming met de verwachting dat straatcultuur kan leiden tot schoolverzuim en/of schooluitval.

De analyse uit de secundaire data bevestigt het feit dat een groot deel van de leerlingen niet komen opdagen of kort voor het tweede lesuur komen binnendruppelen. Een ander probleem is dat leerlingen de lessen vermoeid en gaperig bijwonen, omdat ze de vorige avond of nacht laat zijn gaan slapen (De Jong, 2007; El Hadioui, 2011). Daar dit onderzoek heeft uitgewezen dat ‘het veelvuldig laatkomen of laat in de klas aankomen om de lessen te volgen’ als een van de belangrijkste redenen tot verwijzing naar de Maatschappelijke Werker wordt genoemd ($\pm 60\%$).

De sturing in de thuiscultuur naar de schoolcultuur is een bepalende factor. Voor jongeren die deze huiselijke sturing ontberen en sociaal, mentaal en emotioneel geïntegreerd zijn in het straatleven is het een moeilijke omschakeling (El Hadioui, 2011). De pedagogische driehoek die is aangehaald door El Hadioui (2011), waarbij de samenhang binnen de drie leefgebieden school, thuis en peergroup worden benadrukt, zouden volledig moeten worden geanalyseerd om de match te kunnen aantonen in de opvoeding en identiteitsontwikkeling van een jongere. Wanneer de opvoeding vanuit de thuiscultuur het met elkaar praten en/of zich uiten binnen het gezin (=communicatie) stimuleert, zal dit eveneens resulteren tot goede communicatie op school. Worden kinderen van jongs af aan ‘getto’ opgevoed, zullen zij dit gedrag ook op school propageren, in de vorm van straattaal, gettowoorden en straatwoorden. Ook wat hun schoolprestaties betreft, zullen kinderen met een straatcultuur minder goed presteren, vanwege hun spijbelgedrag en weinige participatie in de klas. Dit wordt door El Hadioui (2011) benadrukt met een anti-intellectuele houding, een uiting van straatcultuur. Verder borduren de resultaten voort op Kaldenbach (2008) die suggereert dat jongeren met een straatcultuur zich tegen gezag verzetten en dat dit gedrag vooral voorkomt in de pubertijd (Boer, 2004; Kohnstamm, 2009).

De limitatie bij dit onderzoek ligt op het gebied van de straattaal (El Hadioui, 2011). De scribent heeft de leerlingen slechts naar voorbeelden van straattaal gevraagd, zonder gebruikmaking van de kennis die uit de literatuur naar voren is gekomen. De leerlingen hebben tijdens het interview aangehaald dat binnen de straatcultuur veel scheldwoorden worden gebruikt. Dit is echter niet uit de interviews gebleken. De oorzaak hiervan heeft waarschijnlijk gelegen in de relatie leerkracht – leerling tijdens de interviews, waardoor sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven. De leerling heeft zich waarschijnlijk niet vrij kunnen uiten of voelde zich niet vrij genoeg om scheldwoorden te gebruiken.

5.3 Aanbevelingen

Het is belangrijk om inzicht te krijgen in het pedagogisch klimaat. Voorts gaat het niet alleen om de sfeer in de klas/school, de algehele onderlinge relaties, betrokkenheid en afspraken, maar ook om de motivatie en het plezier van de leerlingen en leerkrachten. Door feedback te vragen aan leerlingen kan de leerkracht reflecteren op zijn functioneren en zijn gedrag beter afstemmen op de leerlingen. De School Wide Positive Behaviour Support (PBS)⁹ is een schoolbrede aanpak met het doel om een positief, veilig en voorspelbaar schoolklimaat te creëren, waarin leerlingen goed kunnen leren en gedragsproblemen zoveel mogelijk worden voorkomen. Een school die volgens deze aanpak wil werken, moet beginnen met het gezamenlijk formuleren van de waarden die ze belangrijk vindt. Vervolgens benoemt het schoolteam het gedrag dat past bij deze waarden en leert het de leerlingen actief aan. De leerkrachten zorgen ervoor dat zij passend gedrag consequent positief benoemen.

Op onderzoeksgebied is het tevens aan te bevelen om nader onderzoek te verrichten naar straatcultuur op LBO-scholen in andere districten, waarbij gelet moet worden dat meisjes ook meegenomen worden in het onderzoek. Ook een longitudinaal onderzoek waarbij de respondenten een aantal jaren worden gevolgd om een beter beeld te scheppen van het ontwikkelingsproces binnen de straatcultuur vormt een mogelijkheid. Zoals bij dit onderzoek is gebleken hebben meerdere respondenten de school niet afgerond (=schooluitval) en zelfs één die in de criminele

⁹ www.leraar.nl

sfeer aan zijn einde is gekomen. Interessant zou zijn om te weten hoe deze respondenten zich door het leven een bestaan hebben kunnen opbouwen.

Bibliografie

- Alimoestar, S. (2017). *Een vergelijkend-exploratief onderzoek naar agressief gedrag onder leerlingen van het Meer Uitgebreid Lager Onderwijs en Lager Beroepsonderwijs in Paramaribo*. Paramaribo: Anton de Kom Universiteit van Suriname.
- Baarda, B., Bakker, E., Boullart, A., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., & van der Velden, T. (2018). *Basisboek Kwalitatief onderzoek, Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen - Amsterdam, The Netherlands: Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Utrecht.
- Baartman, H. (1996, 2002). *Opvoeden kan zeer doen: Over oorzaken van kindermishandeling, hulpverlening en preventie*. Utrecht: Uitgeverij SWP.
- Bhoendie. (2007). *Agressief gedrag*. Paramaribo: Anton de Kom Universiteit van Suriname.
- Boeije, H. (2014). *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen* (2e druk ed.). Den Haag: Boom. Lemma uitgevers.
- Boer, F. (2004). Internaliserende problemen. In J. De Wit, W. Slot, & M. Van Aken, *Psychologie van de adolescentie, Basisboek* (pp. 143-164). Baarn: HBUitgevers.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Bryman, A. (1988). *Quantity and Quality in Social Research*. London; New York: Routledge. Retrieved from www.academia.edu.
- De Bil, M., & De Bil, P. (2007). *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie, Van wieg tot hangplek: de ontwikkeling van 0 - 18-jarigen* (1st ed.). Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Decovic M; Buist K.L. (2004). Psychosociale ontwikkeling: de rol van het gezin. In J. De Wit, W. Slot, & M. Van Aken, *Psychologie van de adolescentie, Basisboek* (pp. 75-93). Baarn: HBUitgevers.
- Deelman, P. (2010). Over straatcultuur en groepsdynamiek. *Straatcultuur en groepsdynamiek*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie.
- El Hadioui, I. (2010). De Straten-Generaal in Rotterdam, Naar een stadssociologisch perspectief op jeugdculturen. In *Pedagogiek* (30th ed., pp. 26-42). doi:10.1.100848
- El Hadioui, I. (2011). *Hoe de straat de school binnendringt: Denken vanuit de pedagogische driehoek van de thuiscultuur, de schoolcultuur en de straatcultuur*. Amsterdam: Van Gennep.
- Fleisher, M. S. (1995). *Beggars and Thieves: Lives of Urban Street Criminals*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Goudena, P. (1994). Preventie van antisociaalgedrag. In J. Rispen, P. Goudena, & J. Groenendaal, *Preventie van psychosociale problemen bij kinderen en jeugdigen* (p. 318). Houten/Zaventem: Bohn Stafleu Van Loghum.

- Greene, R., & Abidin, R. &. (1997). The Index of Teaching Stress: A measure of student-teacher compatibility. *Journal of School Psychology*, 35 (3), 239-259. doi:10.1016/S0022-4405(97)00006-X
- Hermes, J., Naber, P., & Dieleman, A. (2007). *Leefwerelden van de jongeren. Thuis, school en populaire cultuur*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Jong de, J. D. (2007). *Kapot moeilijk: een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Amsterdam: Aksant.
- Kaldenbach, H. (2008). *Respect!: 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Amsterdam: Prometheus.
- Kerto, A. (2015). *Pedagogische verwaarlozing in de Surinaamse context*. Paramaribo: Anton de Kom Universiteit van Suriname.
- Kertodjojo, C. (11 april 2019). *Leerlingen observatie VBJ*. Lelydorp.
- Kleemans, E. R., Korf, D. J., & Staring, R. (2009, February 18). Retrieved from <https://research.vu.nl>.
- Kohnstamm, R. (2009). *Kleine ontwikkelingspsychologie III, de puberjaren* (3 ed.). Bohn Stafleu van Loghum.
- KPS, A. V. (2020, February 4). Retrieved February 6, 2020, from www.politie.sr: <https://www.politie.sr/samenzwering-tot-beroving-eindigt-in-levensberovinglijk-zwampweggeidentificeerd/>
- Leithwood, K., & Riehl, C. (2003). *What we know about successful school leadership*. Philadelphia, PA: Laboratory for Student Success, Temple University.
- Malschaert, H., & Traas, M. (2011). *Basisboek opvoeding: Theorie en praktijk* (5e beperkt herziene druk ed.). Amersfoort: Thieme Meulenhoff.
- Marzano, R. (2009). *Pedagogisch handelen & klassenmanagement*. Vlissingen: Bazalt.
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom. Maxwell, J. (2005). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Meeus, W., Oosterwegel, A., & Vollebergh, W. (2002, March). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence* 25 (1). doi:10.1006/jado.2001.0451
- Menke, J. (2016). *Mozaiek van het Surinaamse volk, volkstellingen in demografisch, economisch en sociaal perspectief*. Paramaribo, Suriname: Algemeen Bureau voor de Statistiek & Institute for Graduate Studies and Research.
- Mortelmans, D. (2009). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.
- Olthof, T. (2010). Moral identity and bullying-related behavior in early adolescence. *Paper presented at the*

2nd Meeting of the VNOP. Wageningen. Retrieved August 20, 2021, from <http://research.vu.nl>

Onderwijsraad. (2007). *De verbindende schoolcultuur*. Den Haag: Onderwijsraad, Den Haag.

Ploeg van der, J. (2007, 2011). *Gedragsproblemen, ontwikkelingen en risico's* (10th ed.). Rotterdam: Lemniscaat.

Roks, R., & Van den Broek, J. (2017). #Houhetstraat: straatcultuur op social media? *Tijdschrift over Cultuur en Criminaliteit*, pp. 31-50. doi:10.5553/TCC/221195072017007003003

Scholte, R. E. (2004, January). Psychosociale ontwikkeling: de invloed van leeftijdgenoten. Retrieved August 20, 2021, from <http://www.researchgate.net>

Scholte, R; Engels, R. (2004). Psychosociale ontwikkeling: de invloed van leeftijdgenoten. In J. De Wit, & W. V. Slot, *Psychologie van de adolescentie, Basisboek* (pp. 94-109). Baarn: HBuitgevers.

Sentse, M. (2010, March 4). Retrieved April 7, 2021, from Catalogus - Bibliotheek.nl: <http://www.universiteitleiden.nl>

Silverman, D., & Marvasti, A. B. (2000). *Doing Qualitative Research: A Practical Handbook*. SAGE Publications.

Slot, W. (2004). Externaliserende problemen. In J. De Wit, W. Slot, M. Van Aken, & M. Van Aken (Ed.), *Psychologie van de adolescentie, Basisboek* (23rd ed., pp. 165-188). Baarn: HBuitgevers.

Soekhie, R. (2017). *Technical & Vocational Education and Training, het Beroepsonderwijs in transitie. De meerwaarde van TVET aan het Lager Beroepsonderwijs*. Paramaribo: Anton de Kom Universiteit.

Strijen van, F., & Postema, S. (2009). *Van de straat: de straatcultuur van jongeren ontrafeld*. Amsterdam: SWP.

Swanborn, P. (1999). *Evalueren: het ontwerpen, begeleiden en evalueren van interventies, een methodische basis voor evaluatie-oderzoek*. Amsterdam: Boom.

Ten Have, P. (2004). *Understanding Qualitative Research and Ethnomethodology*. University of Michigan: SAGE Publications.

Tijmstra, J., & Boeije, H. R. (2011). *Wetenschapsfilosofie in de context van de sociale wetenschappen*. Amsterdam: Boom.

Van der Ploeg, J. (2007). *Gedragsproblemen, ontwikkelingen en risico's* (9th ed.). Rotterdam: Lemniscaat.

Van Sprang, A. (2018). *Orthopedagogiek, Een eerste orientatie* (13e druk ed.). Amsterdam: Boom Uitgevers.

van Staa, A., & Evers, J. (2010). 'Thick analysis': strategie om de kwaliteit van kwalitatieve data-analyse te verhogen. *Kwalon*.

Vedder, P., & Horenzcyk, G. (2006). Acculturation and the school context. In D. Sam, & J. Berry, *Psychology of acculturation; international perspectives*. (pp. 419-438). Cambridge: Cambridge University Press.

- Vollenhoven, M. (2002). *Strategische visieontwikkeling, persoonlijke leiderschap en schoolcultuur*. Amersfoort: CPS.
- Vollenhoven, M. e. (2005). *Interventies in de schoolcultuur. Werkmap voor teamontwikkeling*. Amersfoort: CPS.
- VPPK. (2017, March). Retrieved April 10, 2021, from <https://www.vppk.be>
- VVOB vzw in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, W. e. (2018). *Deelnemerswerkboek Gendersensitieve Preventie en Aanpak van Gedragsproblemen*. Paramaribo, Suriname: VVOB.
- Warr, M. (2002, February 18). *Companions in Crime, The Social Aspects of Criminal Conduct*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press. doi:10.1017/CB09780511803956
- Wolf van der, K., & Beukering van, T. (2009). *Gedragsproblemen in scholen, het denken en handelen van leraren, intuïtie, theorie en reflectie* (1e druk ed.). Acco Uitgeverij.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research: Design and Methods* (5th ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications Inc.

Bijlagen:

1. Topiclijst interview schoolleider
2. Vragenlijst leerkracht
3. Topiclijst interview leerlingen
4. Rapportage Fieldwork
5. Overzicht Transcripts
6. Lijst hoofd- en subcodes
7. Voorbeeld interview 1
8. Voorbeeld interview 2
9. Interview zonder voice
10. Analyse Dagboeken Maatschappelijke Werker

Bijlage 1

Topiclijst Interview schoolleider

Stand van zaken van de school 2018-2019

Klassedeler/studierichtingen

Opmerkingen ten aanzien van problemen en/of situaties

Leermomenten

Leergedrag

Zorgpunten

Straatcultuur

Bijlage 2

Vragenlijst leerkracht

Achtergrond

Man/vrouw

Leeftijdgroep

Vak

Aantal dienstjaren in het onderwijs

Vragen over het begrip straatcultuur

1. Hebt u wel eens gehoord van straatcultuur? Ja/nee
2. Ervaart u dit schooljaar de aanwezigheid van straatcultuur bij uw leerlingen? Ja/nee
3. Welk element van de straatcultuur botst het meest met de schoolcultuur? Kruis 1 antwoord.

A	Nooit een fout willen toegeven	
B	Het niet accepteren van een waarschuwing	
C	Het praten op een brutale toon tegen u	
D	Het eisen van respect, maar niet geven van respect	
E	Het niet nemen van verantwoordelijkheid over het eigen gedrag	
F	Het gebruikmaken van de zwakke plek van de leerkracht	
G	Het spreken van straattaal	
H	Een leerling beschuldigen van discriminatie	

4. Zou u meer ondersteuning willen in de omgang met straatcultuur? Ja/nee
5. Kunt u een situatie omschrijven waarbij u te maken had met straatcultuur? Open vraag
6. Straatcultuur in de les

	vraag	dagelijks	1 keer p/week	1 keer p/maand	dit schooljaar niet	nooit voorgekomen
1	In welke mate heeft u te maken met <u>groeps</u> gedrag?					
2	In welke mate wordt er door leerlingen brutaal tegen u <u>gesproken</u> ?					
3	Hoe vaak bent u afgelopen schooljaar verbaal agressief benaderd door een leerling?					
4	Hoe vaak bent u afgelopen schooljaar lichamelijk agressief benaderd door een leerling?					
5	In welke mate heeft u een bedreigende situatie					

	meegemaakt het afgelopen schooljaar tussen een leerling en een collega?					
		dagelijks	1 keer p/week	1 keer p/maand	dit schooljaar niet	nooit voorgekomen
6	In welke mate uiten leerlingen zich verbaal agressief tegenover elkaar?					
7	In welke mate uiten leerlingen zich lichamelijk agressief tegenover elkaar?					
8	In welke mate heeft u een bedreigende situatie meegemaakt het afgelopen schooljaar tussen twee leerlingen?					
9	Hoe vaak spreken leerlingen straattaal tijdens uw lessen?					
10	Hoe vaak komt u geschreven straattaal tegen in het repetitiewerk van leerlingen?					

7. Stellingen over regels en afspraken

	stelling	Mee eens	Mee oneens
1	Op onze school hebben wij duidelijke schoolregels		
2	Op onze school zijn onze leerlingen voldoende op de hoogte van de schoolregels		
3	Ik houd streng toezicht op het naleven van de schoolregels		
4	Op onze school is er een duidelijke sanctieprotocol		
5	Op onze school zijn de sancties voor alle leerlingen gelijk		
6	Een smartphone is toegestaan tijdens mijn les voor schooldoeleinden		
7	Een smartphone is toegestaan tijdens mijn les ook voor niet-schooldoeleinden		
8	Leerlingen mogen tijdens mijn les muziek luisteren		
9	Ik voel mij gesteund in de aanpak van leerlingen met lastig gedrag door het directieteam		
10	Ik voel mij gesteund in de aanpak van leerlingen met lastig gedrag door de Maatschappelijke Werker		
11	Op onze school heerst een gedoogcultuur wat betreft de schoolregels. Wanneer op deze stelling 'mee eens' wordt geantwoord: Waarom denkt u dat dit komt?		
A	Ik ben niet altijd even streng in de omgang met schoolregels		
B	Ik bekijk graag per situatie of ik het nodig vind de schoolregels na te leven		

C	Er zijn veel collega's die slecht toezien op het naleven van de schoolregels		
D	Anders, namelijk:		

8. Aanpak van de schoolcultuur

Is het huidige beleid in de school voldoende om de straatcultuur in de lessen tegen te gaan? Ja/nee

Indien 'nee': op welk punt heeft het beleid van de school verbeteringen nodig? Meerder antwoorden mogelijk

	antwoord	ja	nee
1	Op het gebied van schoolregels		
2	Op het gebied van sanctioneringsbeleid		
3	Betere afstemming directieteam		
4	Betere afstemming schoolteam		
5	Op het gebied van onderwijzend personeel		
6	Op het gebied van het vormen van een team		
7	Anders, namelijk:		

9. Bent u bereid om uw eigen aanpak te veranderen om de straatcultuur tegen te gaan?

1	Ja	
2	Ja, daar heb ik hulp bij nodig	
3	Nee, dat wil ik niet	
4	Nee, dat kan ik niet	

10. Een laatste opmerking:

Dank u wel voor uw welwillende medewerking!

Godszegen

Bijlage 3

Topiclijst Interview Leerlingen

Straatcultuur

Schoolcultuur

Thuiscultuur

Taal

Gedrag

Buurt

Ouders

Diefstal

Vriendenkring/peergroup

Schoolprestatie/leerresultaten

Spijbelgedrag/schoolverzuim/

schooluitval

Opmerkingen

Bijlage 4

Rapportage Fieldwork

22 maart 2019 10.15u **Mw Kertodjojo**, klasse-voogd van het VBJ: tav het algemeen gedrag van de leerlingen van het LBO (Kertodjojo, 11 april 2019).

18 april 2019 8.00u **Mw Forster**, Onderwijskundige Afdeling BLBO/Onderdirectoraat Beroepsonderwijs: Zij gaf aan dat de juiste persoon die mij informatie kon verschaffen mw. Mahes is. Dus moest ik op haar wachten.

9 mei 2019 13.00u **Hr Rudi Benschop** (statisticus LBO) LOBO-gebouw: hij gaf informatie over de start van LBO.

In 2012-2013 zijn ze gestart met 50 LBO-scholen. In 2016 is LBO Koewarasan afgebouwd tot een volledige MULO school, vandaar dat het aantal thans op 49 staat. Volgens de heer Benschop is onderwijs een recht voor elke burger en niet aan leeftijd gebonden. Dus het afbouwen van LBO Koewarasan tot een volledige MULO school vindt hij een eigendunkelijke beslissing van de schooldirecteur. Hij pleit juist voor decentralisatie. Hij gaf verder aan dat de Parvati school en LBO Albina ook geen LBO scholen zullen zijn in het komend schooljaar. Volgens hem is er veel ruis met betrekking tot de omschakeling naar LBO. Ook ten aanzien van het slagingspercentage als indicator voor de mate van effectiviteit van een school, vindt hij absurd. Hij kiest liever voor het begrip rendement in plaats van slagingspercentage, omdat het rendement het succes van alle leerjaren weergeeft.

16 mei 2019

9.00u **Juf Anijs, directeur VOJ Koewarasan**: 400 leerlingen, is thans een volledige Muloschool. Er waren maar 12 LBO-leerlingen, vandaar dat het LBO-systeem op deze school is afgebouwd.

10.00u **Juf Ramadhin (OD), LBO Parvati** Leiding 9 (Gemeenteschool). Richting: Administratie C (het toepassen van hulpmiddelen op kantoor). Er zijn 11 leerlingen in de 4^e klas. Ze zijn in een bouwperiode in de afgelopen 3 jaren. De groepen waren toen tussen de 10 en 15 leerlingen per klas.

Opmerking: Geen stage, geen kantoorsimulatie

Factor VBJ, factor leeftijd: 19-jarigen in dezelfde groep met 12- en 13-jarigen, waardoor de interesses dalen.

11.00u **Hr Jagroe, OD LBO Cabell** – 12 dienstjaren en 1ste jaar als OD – 224 leerlingen – 12 lokalen

LBO A-B-C richting DS: FD praktijk, Horeca, Handel en Administratie

12.00u **Mw. Hanoewant, LBO Jaggernath Lachmonstraat** – TS : geen interview, ze waren in een rapportvergadering

23 mei 2019 9.55 – 10.15u **Mw. Somowidjojo, directeur LBO Reeberg**. De school telt 79 leerlingen. Studierichting Electro: alle klassen en een schakeljaar

Opmerking: 1 drugsgeval, 1 geweldpleging (leerling afgeschreven) en 1 diefstal

10.45u **Mw. Sardjoe, OD LBO Saraswati** (Gemeenteschool). Laatste jaar LBO. 12 leerlingen in de 4^e klas, C-richting DS, Handel & Administratie.

Opmerking: geen probleemgevallen.

11.10u **Mw. Chokhan, directeur LBO Shri Lakshmischool** (Gemeenteschool) – Studierichting Handel & Administratie – C-richting, 17 leerlingen per klas.

11.30 – 12.37u **Mw. Overman, OD LBO De Gullitschool** (Bijzondere school – EBG). 24 leerlingen. Studierichting Handel & Administratie, Afdeling Handel, B/C niveau

Opmerking: dinsdag 21 mei 2019, een gevecht

Leerling met een scherp voorwerp – politie-ingrijpen genoodzaakt/ mobieldiefstal/taalbarrière

Misdragingen: slaan, krijgt op elkaar gooien, plagen, bijnamen geven

24 mei 2019 10.00 – 12.00 **Hr. Bansi, OD LBO Hanna's Lust** – 230 leerlingen/ 29 leerlingen per klas

VBJ/A-niveau, Praktijkonderwijs WTB/BK

Opmerking: door middel van praten laten zien dat je heel veel kan bereiken/ een gevecht dat op voorhand bekend is, uit te zoeken, om het te voorkomen/ politie assistentie vragen

Motivatiesessies verzorgt door militairen/HIV Awareness Program/tassenonderzoek

12.00 – 12.30 **Mw. Mando, OD2 LBO Hanna's Lust:** zij gaf aan dat leerlingengedrag wordt verwezen naar de thuissituatie. Daarnaast hebben privéaangelegenheden van de leerkracht en de dagelijkse beslommeringen ook invloed op de manier waarop leerkrachten met hun leerlingen omgaan. Het leerstofprogramma moet afgerond worden, waardoor sommige zaken leerling aangaande op de achtergrond komen. Zij noemt ze niet onhandelbaar, maar klaagt wel over de lakse houding van sommige ouders.

18 juni 2019 9.50u Mw Morgan, Maatschappelijke werker/LBO Kaykoesy School: zij is leerlingenbegeleider, waardoor zij een dagboek¹⁷ op na houdt. Van haar heb ik de lijst met namen gekregen van wie ze denkt dat hun gedrag beïnvloed zou kunnen zijn door de straatcultuur, gezien een aantal gedragingen die kenmerkend zijn aan deze cultuur. Verder gaf ze aan dat er een botsing is tussen de maatschappelijke werker, collega's en directie ten aanzien van de begeleiding van leerlingen. Zij heeft deze reeds ter sprake gebracht bij de directie. Ze haalde een geval aan van een leerling die niet naar de maatschappelijke werker is doorverwezen. Enkele zorgpunten zijn: miscommunicatie en werkwijze casussen. Procedures en dergelijke dienen vastgelegd te worden. Thans zijn er meer dan 50 probleemgevallen, variërend van pestgedrag tot huiselijke- en financiële problemen. Ten aanzien van de straatcultuur: leerlingen dienen het verschil tussen deze cultuur en de schoolcultuur worden bijgebracht. Echter kan de maatschappelijk werker vanuit de school niet veel doen. Concluderend stelt zij dat de driehoeksverhouding ouder-school-kind van belang is bij de aanpak van problemen, vooral wanneer het te maken heeft met het gedrag op school.

Een ander geval betrof een leerling van Juf Yard. De leerling werd vanuit de school begeleid, maar de terugkoppeling met de ouders ontbrak, vanwege het feit dat de ouder zich nimmer had aangemeld op school. Uiteindelijk was deze leerling permanent weggebleven van school, omdat hij moeite had om zich te houden aan de schoolcultuur. Dus wanneer de toezicht weinig overlaat, blijft de leerling weg. Als laatste gaf ze aan dat er veel meer aan de hand is dan wat wij met het mensenoog waarnemen.

¹⁷ Zie Analyse Dagboeken Maatschappelijk Werkster in de bijlagen

Bijlage 5

Overzicht Transcripts en Interview zonder voice

transcript	voice	geslacht	ethniciteit	leeftijd	woonomgeving
1	004 005 006	M	Gemengd	15 jaar	Rijsdijck
2	007	M	Creool	17 jaar	Welgedacht B
3	008	M	Gemengd	17 jaar	Commissarisweg
4	009	M	Creool	15 jaar	Hanna's Lust
5	010	M	Creool	16 jaar	Van Drimmelenlaan
6	011	M	Hindostaan	16 jaar	Bijlhoutweg
7	012	M	Marron	16 jaar	Welgedacht A

Interview zonder voice

respondent	geslacht	ethniciteit	leeftijd	woonomgeving
1	M	Gemengd	16 jaar	Commissarisweg
2	M	Hindostaan	16 jaar	Reeberg

Bijlage 6

Lijst hoofd- en subcodes

Onderzoeksvragen	Open codering	Axiaal codering	Selectief codering
1. Welk probleemgedrag vertonen leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs?	grensoverschrijdend gedrag	psychisch	treiteren bang maken uitschelden ander verbaal geweld
		antisociaal gedrag	liegen stelen spijbelen
		wangedrag	slecht, vervelend gedrag gedrag dat tegen de regels van het fatsoen gaat
		fysiek	vernietiging en/of diefstal van eigendommen van anderen
	storend gedrag	dwars en opstandig gedrag	zich verzetten tegen volwassenen of weigeren te voldoen aan regels en verzoeken ruzie maken met volwassenen
		anderen ergeren	anderen met opzet ergeren anderen de schuld geven van eigen fouten
		agressief gedrag	pesten bedreigen

			vechten
2. Wat is straatcultuur volgens de leerlingen van het Lager Beroepsonderwijs?	Thuiscultuur	Opvoeders: moeder, vader, zus, oma	Houding t.o.v de school: <ul style="list-style-type: none"> • Taalgebruik • Communicatie
	Schoolcultuur	toekomstperspectief	Iets in de maatschappij worden
		taal	Nederlands/Engels/evt. andere talen
	Straatcultuur	peerpressure	Vriendenkring/peergroup Gemeenschappelijke interesses Vrienden overhalen om te stelen motiveren
		gedrag	Stoer, druk, brutaal, 'gangster-fasi', gettogedrag, agressief, wild, pesten, plagen, bedreigen, uitschelden, beledigen, drugs
		spijbelgedrag	weigeren les te volgen, lopen weg van school, hoog verzuim
		diefstal	Onderling stelen
		taal	Wakaman taal, straattaal, weinig of slecht Nederlands, krachttermen
		school	Participeren niet, geen schoolspullen,

		schoolprestatie	Slecht, onvoldoendes
3. Hoe ervaren de leerkrachten van het Lager Beroepsonderwijs de mismatch tussen de schoolcultuur en de straatcultuur?	schoolcultuur	schoolregels	Duidelijke schoolregels Sanctieprotocol Aanpak leerlingen lastig gedrag
		leerkrachten	Omgang schoolregels Naleven schoolregels
		opvoeders	Sociale steun Controle Houding t.a.v de school
	straatcultuur	situatie	
		groepsgedrag	peerpressure
		straattaal	Gesproken straattaal Geschreven straattaal
		taalachterstand	
		Agressief gedrag	Verbaal: bedreigen Lichamelijk: vechten
		relatie	ouders
		Anti-intellectuele houding	Participeren niet in de les, spijbelen,
		schoolprestatie	Slecht, onvoldoendes
		Anti-gezag gedrag	Storend gedrag

			Dwars en opstandig gedrag
		Antisociaal gedrag	Grensoverschrijdend gedrag

-

Bijlage 7

Voorbeeld interview 1

Transcript 2 Voice 007 – 12 juli 2019

Zo... goedemorgen, kan je een beetje vertellen wie je bent?

Goede morgen, ik ben Fer. Ik ben van etniciteit, dus creool. Ik ben 17 jaar... Welgedacht B.

Okay, de straatcultuur versus de schoolcultuur, dus dat wilt zeggen dat wij een onderzoek ene...doen...uhm in feite om ons te helpen als wetenschappers als onderzoekers om te weten hoe we met de leerlingen moeten omgaan en...eh...mmm...vandaar dat ik jou hierbij je medewerking vraag om het een en ander een beetje...eh...ons informatie te verschaffen...ja...okay. Eh...allereerst als je dat woord straatcultuur hoort, denk je?

Nou, de straatcultuur verschilt helemaal veel van de thuiscultuur, want op straat praten we meestal 'Sranan Tongo' en thuis niet. Op straat is het een beetje ghetto woorden ja, ja en op straat bijvoorbeeld straatwoorden zijn gewoon 'ofa, en ai e go' enzo waaraan ...thuis gaat het meer om het Nederlands spreken, hoe gaat het met u, het lukt wel...al deze dingen.

Mmmm... je zegt je buurt waar je woont... Welgedacht B...hoe is het daar? Heb je dat ook?

Jawel, ja...in mijn buurt heb je dat ook, vooral als ik bal ga spelen, is het gewoon: 'ai, ofa' deze dingen, we praten niet echt Nederlands met elkaar, ze zeiden van ja alleen met meisjes moet je Nederlands praten, dat soort dingen daar, dus ja we praten 'neger-engels' met elkaar. ...

Oh okay, ja...maar what about..., want ik heb eerst literatuurstudie gedaan...ja... en daar heb ik ontdekt dat in de straatcultuur bijvoorbeeld macho gedrag, wij noemen dat meer...uhm...je hebt feminien en masculien...dus masculien is meer mannelijk en feminien is meer vrouwelijk...eh...en wat zij beweren in de literatuur is dat...uhm...schoolcultuur meer vrouwelijk is en de straatcultuur meer mannelijk is...ja...en hoe denk je dat die...twee met elkaar...uhm...in goed contact moet werken...dus voor jullie als leerlingen?

Nou, ik zelfs vind dat ook zo, eigenlijk is school voor meisjes, mannen werken. Ja, maar je moet ergens starten. Ja, dus naar school komen is dus toch beter, omdat via daar kan je bepaalde dingen extra leren, want op straat...je kan gewoon gaan werken, maar bijvoorbeeld als je naar school bent gekomen en je hebt het vak geleerd, dan kan je het beter doen dan als je gewoon via de straat zou gaan werken. Ik vind dat naar school komen toch beter is, dus ja...dat is het...

Maar...uhm...vind je niet dat kinderen die overwegend straatcultuur opvoeding hebben, dat als ze veel meer op straat vertoeven dan thuis dat ze dan anders gedrag vertonen dan in de school? ...Jawel...bijvoorbeeld sommige zijn ghetto opgegroeid, dus vanaf jongsaf toe, dus vertonen ze dat gedrag ook op school, omdat ze niet hebben geleerd hoe om te gaan bijvoorbeeld Nederlands

spreken, ze hebben niet geleerd hoe ze goed Nederlands kunnen spreken, dus dan willen ze datzelfde gedrag op school vertonen wat ze thuis hebben geleerd.

Maar hoe is het in de klas zelf? Uh...kinderen hier in de school of in de klas kom je verschillende kinderen tegen, mensen met verschillende achtergronden, mensen met verschillende opvoedingen...hoe denk je dat kinderen met een straatcultuur tegenover hun medeleerlingen gedragen. Welk gedrag vertonen ze?

Nou, die kinderen, ze tonen meestal hun straatgedrag, ze willen altijd... dus op straat is het een beetje 'gangster fasi' ze willen die kinderen pesten, bijvoorbeeld bedreigen met bepaalde dingen, omdat het op straat ook zo is en ze hebben die opvoeding niet vanaf thuis gehad om dingen uit te praten met een leerkracht of een oudere, dus ze verkiezen gewoon de straat...de straatcultuur.

Uhhh, dus toe te voegen...in de klas gewoon...

Jawel.

En hoe denk je dat het werkt? Hoe denk je...eh...hoe...uhm...gedragen hun medeleerlingen dan naar zo iemand, denk je?

Ja...zo een leerling wordt meestal bang of zo...soms worden ze bang, maar soms gaan ze ook terug tegenspreken en dat brengt soms een heel discussie waarvan 't niet goed kan aflopen, dus het beste is dat de leerlingen gewoon naar de... naar een iets oudere gaan of de leerkracht zeggen zodat het niet zo hoeft af te lopen, als ze het zelf zouden afhandelen.

Maar, wat zou jij ons... als opvoeder als leerkracht adviseren, hoe zouden wij heel goed kunnen omgaan met zo een situatie?

Nou, voor mij zou ik liever beide kinderen roepen, en dus proberen te praten, veel praten met elkaar, want ja...slaan werk doen niet altijd, want ja, ik vind dat ze veel moeten praten met elkaar, al hoe lang het duurt, het moet een dagje toch doordringen van: hé nee, wat deze persoon zegt is wel goed, dus meer praten met elkaar en vragen wat het probleem is, waarom...waarom ze zich zo gedragen, dus ja..., ik vind dat het meer praten dat het kan werken.

Dus, ene...wat...wat prefereer je? Zo een one-on-one gesprek of in een groep?

In een groep, in een groep, want 'one-on-one', dan vinden ze van die ene gaat een paar dingen vertellen en als die andere komt, oh...zo...jaja...gaat hij weer aanvallen, dus voor elkaar zitten en praten, lijkt me veel beter dan apart.

Maar kinderen met een overwegend straatcultuur, hoe denk je dat hun ouders zijn?

Nou, als ze vanaf kleins af zo zijn opgevoed, zijn die ouders natuurlijk ook zo, want je hebt bepaalde ouders die opkomen tegen mensen of leerkrachten, ze willen niet eens luisteren wat de leerkrachten zeggen, omdat ze vanaf jongs af zo zijn opgevoed. Ik ben niet vanaf jongs af zo opgevoed, dus mijn moeder gaat komen vragen, met de leerkracht praten, met mij praten, dus

ja...dus die ouders die zo dus vanaf kleins af zijn opgevoed, kunnen zich soms misdragen op school en dat is niet goed. Terwijl je eerst moet vragen waarom, wat er aan de hand is.

Dus okay...we hebben gesproken over straatcultuur...het gedrag in de klas, maar wat denk je dat de schoolcultuur is? Als je hoort straatcultuur, schoolcultuur, gezinscultuur...uh...hoe denk je dat...of wat is jouw mening daarover? Als we praten over schoolcultuur...wat verwachten we eigenlijk?

Het schoolcultuur is meestal je iets bij te leren vind ik, school is meestal je iets bij te leren om goed Nederlands te spreken, bijvoorbeeld als je met iemand ouder praat, dus goed Nederlands spreken, ja je kan verschillende talen leren, dus de school is eigenlijk, is gewoon een cultuur om je iets bij te brengen dan je voorheen was. Als je voorheen slecht was en je komt naar school, dan leer je iets bij. Beter Nederlands spreken of beter Engels spreken. Dus de school is meestal om je een stapje hoger te brengen naar je toekomst.

Okay...ehm...kinderen met een straatcultuur, hoe denk je dat hun prestaties zullen zijn op school?

Nou, kinderen met een schoolcultuur, nee kinderen met een straatcultuur, de prestaties zijn niet goed op school, want het neemt ietsje langer om bepaalde dingen aan te leren en soms zijn ze ook afwezig in de klas of dan praten ze met iemand anders ofzo...dus hun prestaties zijn niet altijd normaal dan van die kinderen van de schoolcultuur.

Eh...en wat betreft hun spijbelgedrag? Verzuimen ze veel?

Ja dat wel, ze verzuimen veel en hun spijbelgedrag komt ook van het straatcultuur, omdat hij wil met een 'mattie' uitgaan of hij wil naar een meisje gaan kijken of zo, vandaar dat ze dat doen, spijbelen of verzuimen, ja dat is het meestal.

Je vriendenkring op school, heb je een vriendenkring op school?

Ja, ik heb wel een vriendenkring, maar wij zijn meestal gewoon straatjongens hoor, is niet echt dat we echt bemoeien met mensen van de straatcultuur.

Oh...

Jawel...

Kan je een beetje vertellen daarover...over je vriendenkring? Wat doen jullie allemaal, hoe lang zijn jullie bij elkaar na school, hoe lang blijven jullie op straat? Zijn het dezelfde mensen van je buurt of...?

Het zijn wel geen zelfde mensen van de buurt, maar zijn mensen van andere buurten, want ik ben van Welgedacht B en die andere is van Latour of Vierkinderen.

Maar waar gaan jullie verzamelen?

Nou, als we op school komen, zien we elkaar, samen eten en drinken en na school gaan we weer naar huis, want iedereen heeft zijn eigen dingen te doen, soms werk ik, hij ook, maar op school probeer ik ze ook altijd te poweren van:...'ey, we moeten overgaan of zo..., dus laten we studeren...en dus, ik probeer ze meestal ook weg te halen van het straatcultuur, ik probeer ze altijd een beetje iets meer van de school iets bij kunnen leren om verder te kunnen gaan in 't leven, ja.

En als je zo over school praat, hoe is hun ene...reactie naar jou toe?

Kijk, soms loop 't wel even uit de hand, want dan vinden ze dat ik teveel met 'meisje-meisje-dingen', maar ja...als je dus, hoe meer ik praat zie ik toch wel dat ze terugkomen van ...'ey...no ie ab' leti' tog... ', we moeten overgaan, dus soms het dringt wel tot hun door, dus het lukt wel een beetje, jawel.

Eh...zitten ze in dezelfde klas bij jou?

We zitten in dezelfde klas.

En vorig jaar, waren ze over gegaan?

Dus vorig jaar, dus we zijn allemaal gezamenlijk overgegaan.

Oh...dit is je eerste jaar in de derde?

Dit is de eerste jaar in de derde, dus ik probeer ze weer te poweren om weer gezamenlijk over te gaan.

En tot nu toe lukt het wel?

Het lukt wel, we krijgen wel een paar onvoldoendes, maar ja, door bezig te studeren, moet het ons wel lukken.

mmmmm...oh ja...ene...eerder...ene...eerdere gesprek dat ik had met een leerling van de school...had hij het ook over...het stelen...eh...kinderen met een straatcultuur, ze vervallen toch snel in de criminele circuit dan kinderen van de schoolcultuur, wat is jouw mening daarover?

Ja, daar heeft u helemaal gelijk in, omdat bijvoorbeeld de kinderen die eh...schoolcultuur hebben, bijvoorbeeld als je je best doet, dus dan kan je alles van je ouders krijgen, bijvoorbeeld, een dure telefoon, of een dure patta, maar de kinderen van de straatcultuur hebben het soms ook niet altijd zo breed waarvan ze ook de mooiste dingen willen hebben, en daar gaat het stelen beginnen, waarvan ze denken van: 'ey, die daar heeft een mooie patta en ik wil het ook hebben en zolang je ziet je gaat het niet kunnen vinden, dan ga je het willen nemen van een ander en dus daar begint het stelen, dus ja, soms is het vanaf dus als je het niet zo breed thuis hebt, dus dan gebeuren deze dingen soms ook. Want je wil ook de beste dingen hebben zoals de anderen van de schoolcultuur. Dus daarom dus...vandaar begint het stelen. Jawel...

Maar...eh heb je niet zo een schuldgevoel als je zoiets zou doen...dus...iets nemen van iemand...dus iets nemen wat niet van jou is? Ene...hebben zij geen schuldgevoel, krijgen zij geen schuldgevoel?

Ja, ze krijgen altijd zo een schuldgevoel, omdat je weet van als je iets zomaar neemt dat de politie gaat komen, dus bijvoorbeeld als ze het hebben genomen denken ze: 'boi, de politie kan me krijgen of de politie kan me niet krijgen', dus ze denken altijd van: 'ey, ik heb het wel genomen, het is nu wel bij mij, maar wat kan er later gebeuren, wat kan er later, dus kan de politie toch komen, of kan de politie niet komen.' Dus ze hebben altijd wel een schuldgevoel van: 'ey mi tek' ing zomaar, er kan toch wel iets gebeuren op een gegeven moment.

En toch doen ze het weer?

Ja de reden, omdat ze het weer doen, omdat ze zien van als ik het de eerste keer heb genomen en niets is gebeurd, denken ze van: 'het zal altijd zo zijn, maar het hoeft niet zo te zijn. Als je werkt bijvoorbeeld, dus dan kan je dingen zelf doen, dus dat is het.

Eh...dus ik denk dat ik alles al heb aangehaald...eve over je gezin? Ja...gezinscultuur. Hoe is de opvoeding bij jou thuis?

Nou thuis, thuis, ik woon met me moeder en me stiefvader en hij probeert me altijd ook te leren van, veel praten met elkaar, omdat als je dingen op jezelf houdt, lopen dingen mis. Dus als we beter aan tafel zitten en dingen naar voren halen van: 'ey ik vond dit niet goed, ik vond dat niet goed of ik vind dit niet goed, dan kunnen we beter erover praten.' Maar bijvoorbeeld dingen op jezelf houden en een bepaald gedrag vertonen, vindt hij niet altijd goed, dus hij vindt meer dat ik moet praten. Maar soms, ik ben ook iemand, ik praat ook niet veel, maar naarmate hij me 't leert om dingen naar voren te brengen, te praten over dingen, dan zie ik wel dat het beter gaat.

Oh...okay, je bent enig kind in huis?

Ja, ik ben enig in huis.

En hoe lang is hij je stiefvader?

Zo...al een aantal jaren.

Hoe oud was je?

Boi...toen ik twaalf zo, nu ben ik zeventien, dus al vijf jaren.

Die band is redelijk te noemen?

Ja, die band is redelijk goed.

Bijlage 8

Voorbeeld interview 2

Transcript 6 Voice 011

In elk geval gaat het om een onderzoek dat ik doe, ik ben hier wel als leerkracht, maar ik ben tevens student, een masterstudent van de universiteit, ik onderzoek straatcultuur binnen de school...uh...omdat wij...in de literatuur heb ik gevonden dat meestal kinderen met een straatcultuur zich anders gedragen in de klas en ik wil toch wel weten hoe wij als leerkrachten ermee moeten omgaan...uhm...hoe heet je?

Ik heet Viren juffrouw

Hoe oud ben je?

Ik ben 16 jaar...

Etniciteit, ras?

uh hindoestaan mix Guyanees

Oh...okay...je bent een mix, oh okay en hoe lang ben je hier op school?

Dit is me 2^e jaar

2^e jaar, je bent elk jaar overgegaan?

Ja 1^e klas en nu de 2^e klas

Mmhe...en dit jaar ga je over?

Ik denk van wel,

hehe..van welke school kom je?

Van.. O.S. Koewarasan.

Oh okay...hoe was het daar?

Goed juffrouw,

en hoe is het hier?

hier is toch wel, het gaat wel.

Vriendenkring binnen de school?

Ja juf,

ja? Als...als ik zeg straatcultuur, waaraan denk je?

Kinderen die buiten de straat daar zich misdragen.

Mmhe...

ja dat.

Hoe denk je dat...dat kinderen met een straatcultuur praten? Welke taal gebruiken ze?

Ze gebruiken hun taal,

bijvoorbeeld?

misschien een groep Javaan, een groep hindustaan, een groep creool. Gaan ze hun taal praten,

mmmhe...

buiten de school dan gaan ze ook uitschelden, misschien binnen de school gebruiken ze ook misschien diezelfde termen ook. Dezelfde groep in de pauze ook misschien. Of voor de school gaan ze ook zelfde taal praten.

Als ik zeg schoolcultuur, waaraan denk je dan?

Schoolcultuur is binnen de school, wat we hier doen, les volgen en die dingen.

En thuiscultuur?

Thuiscultuur is met je gezin, familie.

Denk je dat ze allemaal verschillen schoolcultuur, straatcultuur en thuiscultuur?

Jawel,

mmhe...

ze verschillen. Bij gezin heb je, je eigen familie,

mmhe..

die je kunnen helpen, begrijpen. Bij schoolcultuur heb je weer iets anders, bij straatcultuur heb je weer iets anders, je hebt weer andere mensen, andere dingen.

Hoe denk je dat kinderen met een straatcultuur zich gedragen in de klas?

Misschien sommige zijn stoer, sommige zijn rustig. Okay als jij net als rustig gaat zelfde die stoer doen, dan gaat de hele klas meedoen eraan. Jij moet zelf aanhouden, nee, ik ben op school gekomen om te leren, dat moet ik doen. Jij gaat niet hun kijken oh zij gaan naar buiten, ik moet ook dat ding gaan doen, nee kan niet toch. Ja, dus dat gebeurt wel? Ja dat gebeurt wel, ik heb wel meegemaakt. Ze wil ook jij moet meegaan, jij moet zelf denken, nee ik ben niet voor dat gekomen.

Mmhe...mmhe..

Dat is niet goed, jij moet weten dat is niet goed. Ik moet dit doen, dit is goed.

Mmm...van welke buurt ben je?

Ik ben van Para,

welke buurt van Para? Wat is je adres?

Bijlhoutweg.

Bijlhoutweg...hoe hoe is Bijlhoutweg...hoe is die buurt daar?

Rustig.

Geen straatcultuur?

Het is rustig, geen straatcultuur, Nee...nee.

Nee?

Nee

Er wordt niet gestolen?

Jawel, er wordt gestolen. Ik woon niet ver op de hoek, misschien vierde huis,

oh okay...verder naar binnen.

Ja, verder naar binnen en ene...

je vriendenkring daar op Bijlhoutweg zelf?

Ik heb geen enkele vrienden daar.

Oh...en op school heb je wel vrienden?

Op school heb ik wel ja.

Maar hoe, hoe zijn je vrienden?

Net een paar zijn stoer. Een paar zijn wel rustig, maar niet met allemaal bemoei ik. Ik weet oh...zij gaan over les, moet ik ook over les, zij gaan over iets anders...nee dat kan ik niet...bemoeien. Als jij een goed voorbeeld ga geven, mmhe...als jij niet wil, dan moet jij een stap nemen, nee ik ga niet achteruit gaan.

En in...in feite anders moet, hoe reageren ze?

Zij zij doen wat zij willen, dus je kan niet bepalen, ik ga niet bepalen, ik heb ze gewezen de goede weg, okay ik bemoei niet. Ik weet niet wat zij willen hebben en ik willen hebben, zij begrijpen me

niet, ik heb hun 2, 3 keren begrepen, maar zij willen mij niet begrijpen, dus ik kan niets doen en ik kan niet dezelfde doen wat hun doen toch.

Oh okay, okay...even kijken of ik alles heb, dat heb ik, straatcultuur, schoolcultuur, gezin. Heb ik al over schoolprestaties, gesproken, nog niet? Nee...maar enne...leerlingen met een straatcultuur...hoe denk je dat ze zullen presteren op school? Hoe zullen hun leerresultaten zijn?

Als ze buiten meer gaan bemoeien, gaan ze slechter en slechter tijdens de lessen, gaan ze niet kunnen volgen. Dus ze gaan naar buiten rennen oh... pauze moet ik dit doen buiten, dan gaan ze niet goed presenteren.

Mmm... spijbelgedrag?

Spijbel is sowieso op school, 1^e klas had je ook spijbel, 2^e klas heb je nog steeds mensen die gaat spijbelen, je hebt nog steeds op deze school.

Maar wat, wat doen ze als ze spijbelen?

Misschien gaan ze wandelen, misschien hebben ze afspraken met vrienden of weet ik veel dan gaan ze naar buiten.

Dus ze gaan wel van huis, gaan ze wel met hun uniform en al?

Ouders weten wel mijn leerlingen of mijn kind gaat naar school. Maar zij weten niet, hij is niet naar school of zij is niet naar school gegaan. Kijk leerlingen van onze klas, Sadhoe 2^e kwartaal hij had bijna 41 verzuimen,

okay mijn God...

zijn moeder weet, zijn vader brengt hem altijd naar school tot naar school hor. Hij zakt, zijn vader gaat weg, hij komt niet naar zijn klas. De laatste schooldag, we hadden ouderochtend, zijn moeder heeft gevraagd, hoe komt het 41 verzuimen, je was bijna misschien twee dagen thuis, van waar komen die 39 dagen. Juffrouw heeft gezegd, ja leerling zo komt niet naar school, hij heeft gezegd, ja die vader zet hem op school, maar komt niet naar klas. Moeder vraagt waar ga je, hij gaat spijbelen met vrienden van de 1^e en 2^e klas. Tot nu toe, vandaag is hij ook gekomen, maar niet in de klas gekomen, repetities maakt hij ook niet, 3^e kwartaal een repetitie alleen heeft hij gemaakt.

Ja, heb ik ook gezien...maar dan kijk, 2^e kwartaal had hij dan 41 verzuim en die ouders weten ervan, maar wat hebben ze eraan gedaan?

Niets, hij komt, hij gaat weg, hij komt niet eens nu op school. Hij gaat weg en hij woont ook die kant, dus ik ken hem ook

Dus welke buurt woont hij?

Op Para ook, iets verder op waar ik ben.

Waar woont hij?

Zanderij die kant, ik weet niet hoe die straat heet.

Oh...iets verder op...ja..., maar heeft hij ook een vriendenkring hier op school waarmee hij spijbelt, zeg je...

Ja, 1^e klas daar.

Wie? Chitan?

Chitan in A1A daar samen met Chitan. En een andere, hoe heet hij weer? Ik ben vergeten,...

Willie?, Couthino? Neenee...Bisoina?...

hoe heet hij weer?

Ik ken niet alle namen toch.

Van welke klas? A1A?

Ja A1A daar...met Chitan...een Creoolse jongen. Even nadenken hoe hij weer heet...maar dus ze komen wel, dus ze ze vertrekken van huis naar school, ja, maar ze komen niet op school aan...

aijajai...

Als iets gebeurt oh hij is met uniform, hij heeft school gedingen. Maar moeder weet niet of hij is niet naar school gegaan....

Okay...boi...dus nu lijkt het erop als wij als leerkrachten ook politie gaan moeten spelen en kijken waar waar blijven ze...Moeder stuurt elke dag kinderen, oh ze gaan met uniform en ze gaan met uniform weer naar huis, dus ze zijn naar school gegaan.

Ja en dan weten ze niet eens dat ze niet naar school zijn geweest, Misschien letten ze ook niet op schriften of ze hebben ze vandaag gewerkt.

Ja maar toch, als ik in de klas ben en ik geef les, soms zie je dat ze niet eens een schrift hebben op tafel, dus hoe gaan ze werken? Dus soms zijn ze wel in de klas, maar ze werken toch niet.

Jawel,

mmmm...heb je nog iets aan te geven? Wat denk je dat wij als leerkracht kunnen optreden? In dit geval.

Bijna wij kunnen ook niets doen, maar wat hun willen hebben, wij kunnen niet veranderen. Misschien gaan we zoveel keren praten, zij horen niet. Kijk 1^e klas, ik ging ook A1A zitten samen met die groep. Okay poort was al dicht, ze gingen die poort al dicht maken. Een dagje hadden ze die poort weggebracht.

Weggebracht ja...

Gingen ze ook over die schutting, er was ook dingen...prikkeldraad, dan hebben ze erover gegaan, dan gingen ze naar winkel, want achterin hebben ze niet alle dingens, of ze vinden die dingen niet lekker, gaan ze naar mousie, mousie is dicht, da hoe ga je weg, dan gaan ze die prikkeldraad overslaan, springen over die poort dan gaan ze dan pas gaan ze naar mousie of winkel om te roken, die dingens dat. Die kinderen van hier gaan naar winkel om te roken.

Maar je moet toch 18+ zijn om sigaretten te kopen? Maar dan hoe?

Maar die Chinees hier hij verkoopt voor iedereen. Ja, in de pauze moet je even gaan rijden, dan ga je zien, je gaat zoveel leerlingen zien...

waar?

Chotbai hier.

Ik weet niet eens waar die winkel is.

Hier, je gaat omlopen hier...Altijd in de pauze, wat gaan kinderen in de pauze doen, meestal heb je jongens die in de pauze, ze gaan naar winkel, ik ga soft kopen, ik ga weer weg. Dat gaan ze naar winkel doen, niet zomaar gaan ze naar winkel. Kijk bij Vrolijk heb je ook, als ze eenmaal naar binnen, ze mogen niet naar buiten. Dat is strenge regels, hier heb ik begrepen, al praten we, het gaat niet lukken, kinderen willen wat ze doen, zo gaat het.

Dus voor dit jaar denk je wel dat je overgaat?

Ik denk het wel, als ik niet over ga, denk ik niet dat ik meer ga komen.

Waarom niet? Is dit je 2^e jaar?

Bijna heb ik geen zin meer.

Zou je niet meer komen, als je niet over zou gaan, waarom niet? Hoe was je 1^e kwartaal rapport?

1^e kwartaal zou ik wel overgaan.

2^e kwartaal?

2^e kwartaal had ik een 1 voor gymen, want ik was ik niet gekomen.

Oh...want een 1 is moeilijk op te halen

Bij die juffrouw is het een beetje moeilijk. Dus in een dag, gaan we drie oefeningen doen.

dus jullie hebben 1 cijfer voor een kwartaal?

1 cijfer, 1 cijfer, 1 cijfer, delen door 3, dat wordt je rapportcijfer. Misschien 1 dag gaat ze oefenen, maar je weet niet welke dag, ze cijfer gaat geven.

Oh...en je mag het niet inhalen?

Als wij attest hadden, maar wij hadden geen attest toch. En hij ons daar is na 7 uur altijd moeilijk om bus te vinden.

Hoe ga je naar school?

Ik word op school gezet, me moeder gaat half 7 naar school, dus half 7 ben ik al op school.

En na school,

Na school ga ik met de bus, daarna ga ik thuis eten, baden, daarna naar werk.

Oh je werkt ook 's middags...wat voor werk doe je?

Ja, ik werk bij Roopram hier.

Welke Roopram?

Roopram Lelydorp hier.

Voorin? Oh...tot hoe laat werk je dan?

11u 's avonds,

Wow...en dan hoe ga je naar huis?

met de bus.

Maar dan wanneer studeer je?

's Avonds uren of ochtend vroeg.

En hoe lang werk je al?

Dit is me 4^e maand,

En je kan het combineren met je school?

toch wel.

Om hier te zijn 7u 's morgens

Me moeder werkt ook daar toch, ze werkt ochtend, ik werk 's middags. Da gaat zij vertrekken, want zij moet half 7 beginnen, dan zet ze me op school. Want ik heb haar gezegd, want al ga ik kwart voor 7 vertrekken, toch ga ik geen bus vinden. Al ga ik een kwartier vroeg is niet erg.

En hoeveel verdien je?

Ik verdien, het gaat van hoeveel dagen, ik heb gewerkt, is 1 dag srd65, je krijgt eten, alles.

Dus van hoe laat tot hoe laat?

Vanaf 3u tot 11u 's avonds.

Maar dan werk je elke dag no?

Ja, ik werk elke dag.

Weekend?

Weekend neem ik meestal halve dag, want ik werk al de hele week 's middags en 's avonds. Dan heeft ze me begrepen, want ik ben schoolgaande. Als ik nodig heb, dan pas.

Nee, geen gymcijfer. Bij die gymen alleen, heb ik rood.

Goed, dankjewel voor je participatie

Bijlage 9

Interview zonder voice (samenvatting)

21 juni 2019

10.08u – 10.36u

Jethro is 16 jaar, de gezinssamenstelling bestaat uit zes personen: oma en vijf kinderen, waarvan twee jongens en drie meisjes. Hij is de oudste, zijn broertje is 14 jaar. Hij vertrekt van huis tussen 7.00 uur en half 8 's morgens en arriveert om 2u thuis. Vanaf 4u 's middags is hij bij zijn vrienden in de buurt. Zijn vriendenkring is in de leeftijdsklasse van 16 jaar.

Zijn 1^e en 2^e kwartaalresultaten zijn slecht. Hij is van mening dat zijn klasgenoten rommel deden, bijvoorbeeld storen en mensen lastig vallen. (Commissarisweg)

11.00u – 11.30u

Chitan is ook 16 jaar, hij is van Reeberg. Volgens hem is straatcultuur getto.

Kenmerken van straatcultuur zijn:

- Spijbelen
- Suribet
- Meer dan de helft roken
- Brengen wapens op school
- Stelen
- Getto

Vermeldenswaard is dat deze twee leerlingen het schooljaar niet hebben afgemaakt (schooluitval).

Bijlage 10

Analyse Dagboeken Maatschappelijke Werker

Perioden: 1 oktober 2018 – 15 maart 2019 en 6 oktober 2017 – 18 juli 2018

Veel voorkomende probleemgedragingen die hebben geleid tot de verwijzing naar de Maatschappelijk Werkster van de school zijn:

no	Reden tot verwijzing	Geturfd aantal
1	Laatkomen/ laat de lessen volgen	72
2	Vechtpartij	8
3	Wangedrag/ lastig gedrag	47
4	Onbeleefd	1
5	Geen voorgeschreven uniform	2
6	Slechte schoolresultaten	3
7	Niet gemotiveerd/ geen focus	5
8	Weglopen van school	25
9	Pestgedrag	9
10	Bedreiging	2
11	Slapen in de klas	1
12	Brutaal tegen leerkrachten/ scheldt uit	7
13	De les verstoren	6
14	Lui	1
15	Negatieve aandacht vragen	2
16	Veelvuldig verzuim/ wel vertrokken van huis, maar niet op school/ verzuimt de lessen	15
17	Roken	7
18	Weigert te participeren tijdens de les	11
19	Buiten gezet/ geen lessen gevolgd	3
20	Verveelt andere leerlingen	3
21	Vandalisme	3
22	Liegen	1
23	Geschorst	1

Storend gedrag:

- Dwars en opstandig gedrag (zich verzetten tegen volwassenen of weigeren te voldoen aan regels of verzoeken; ruziemaken met volwassenen);
- prikkelbaar, boos of woedend gedrag;
- anderen ergeren (anderen met opzet ergeren; anderen de schuld geven van eigen fouten);
- antisociaal gedrag:

regel-overtredend en grensoverschrijdend gedrag dat niet wordt geaccepteerd door gezin, school of de bredere context (liegen, stelen, spijbelen);

- agressief gedrag: pesten, bedreigen, vechten.

Wangedrag:

- slecht, vervelend gedrag;
- grensoverschrijdend gedrag, misdraging, onbehoorlijkheid, slecht gedrag, slechte manieren;
- gedrag dat tegen de regels van het fatsoen gaat.

Storend gedrag en/of wangedrag in totaal 90